

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových studií

Anna Mairingerová

**POROVNÁNÍ MOLDAVSKA A PODNĚSTERSKÉ
MOLDAVSKÉ REPUBLIKY SE ZAMĚŘENÍM NA
ZAHRANIČNÍ VZTAHY**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Eva Komlossyová

Olomouc 2016

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 12. 4. 2016

.....
podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce **Mgr. Evě Komlossyové**, za cenné rady a odborný dohled během psaní této práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Anna MAIRINGEROVÁ**
Osobní číslo: **R13357**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Porovnání Moldavska a Podněsterské moldavské republiky se zaměřením na zahraniční vztahy**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Anotace: Cílem práce je porovnat Moldavsko s de facto nezávislým státem Podněsterskou moldavskou republikou. Přesto, že je dnes oblast Podněstří de iure součástí Moldavské republiky, de facto se jedná o útvar vykazující znaky nezávislého státu. Z důvodu svého odlišného historického vývoje jsou tyto dva celky v mnoha oblastech v rozporu. Každý stát se dnes orientuje jiným směrem a jejich ekonomické a obchodní zájmy se značně liší. Bakalářská práce identifikuje tyto odlišnosti a zaměří se především na způsoby a cíle jejich zahraniční politiky.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

- Ciurea, C. 2013. Moldova between West and East: which comes first, Euro-integration or conflict settlement? International Issues & Slovak Foreign Policy Affairs. Vol. 22 Issue 4, str. 71-83. - Wolff, S. 2011. Analysis of current events: A resolvable frozen conflict? Designing a settlement for Transnistria. Nationalities Papers. Vol. 39 Issue 6, str. 863-870 - IHS Global Inc. 2015. Country Report: Moldova, Republic of. Moldova Country Monitor. str. 1-16 - Crandall, M. 2012. Hierarchy in Moldova-Russia Relations: the Transnistrian Effect. Studies of Transition States and Societies. Vol. 4 Issue 4, str. 3-15 - Ticu, V. 2011. EU Moldova Relations Since 1991: Retrospective and Perspective. Annals of University of Oradea, Series: International Relations & European Studies. Issue 3, str. 125-136

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Komlossyová**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **7. května 2015**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2016**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 7. května 2015

Abstrakt

De facto státy jsou v mezinárodním prostoru relativně novým útvarem. Začaly vznikat v druhé polovině 20. století a doposud, z důvodu absence mezinárodního uznání, nejsou považovány za právní subjekty mezinárodního společenství. Jedním z příkladů de facto států je Podněsterská moldavská republika, která do roku 1991 byla součástí Moldavské republiky. V současnosti je Podněstří aktivním subjektem, který se prostřednictvím navazování zahraničních vztahů, snaží docílit mezinárodního uznání a stát se tak legitimním subjektem mezinárodního společenství. V minulosti byla zahraniční orientace Moldavské a Podněsterské republiky totožná, obě země se zaměřovaly na vedení politiky s Ruskou federací, nicméně v současnosti Moldavsko změnilo svou zahraniční orientaci a jeho zahraniční politika se začíná podobat politikám států Evropské unie, se kterou v roce 2014 podepsalo Asociační dohodu. Cílem bakalářské práce je popsat současné trendy zahraniční politiky těchto dvou území a následně je porovnat a poukázat na rozdíly, které mezi sebou mají a rovněž popsat historické příčiny, které současnou zahraniční politiku těchto území ovlivnily. Práce došla k závěru, že v minulosti se zahraniční politiky těchto dvou území shodovaly, nicméně postupem času, od odtržení Podněstří, dochází k nárůstu jejich rozdílů. Nejviditelnějšími rozdíly jsou rozlišná zahraniční orientace a cíle jejich zahraničně obchodní politiky.

Klíčová slova: *de facto státy, Moldavsko, Podněstří, zahraniční obchod, zahraniční vztahy.*

Abstract

De facto states are relatively new formation in the international space. They began to emerge in the second half of the 20th century and until now they have not been considered as a legal subject of the international law, because of absence of the international recognition. One example of de facto state is Pridnestrovian Moldavian Republic, which was part of Moldova till 1991. Currently, Transnistria is an active subject, who is trying to achieve international recognition through the establishment of foreign relations and thus become a legitimate subject of the international community. In the past, the international orientation of Moldovan and Transnistrian Republic was identical, both countries have focused on political relations with Russian Federation, however, currently Moldova has changed its international orientation and its foreign policy is beginning to resemble the policies of the countries of European Union with which it signed Association Agreement in 2014. The aim of the bachelor thesis is to describe current trends of foreign policy in such territories and then compare them and point out the differences between them and also describe historical causes, that affected current foreign policy of such territories. The work concludes that in the past the foreign policy of such territories coincided, however, the passing of time, since secession of Transnistria, their differences have increased. The most obvious differences are distinct international orientation and objectives their foreign trade policy.

Key words: *de facto states, Moldova, Transnistria, foreign trade, foreign relations.*

Obsah

Seznam zkratk	3
Seznam grafů	4
Úvod	5
1 Stát jako legitimní subjekt mezinárodního práva	7
1.1 Aspekty státu	7
1.2 Teorie uznání státu	8
1.2.1 Konstitutivní teorie	8
1.2.2 Deklaratorní teorie	9
1.3 Suverenita	10
1.4 Terminologie kvazistátu	10
1.5 De facto státy	12
1.5.1 Terminologie de facto státu	12
1.5.2 Vznik de facto státu	13
2 Zahraniční politika státu	14
2.1 Mezinárodní smlouvy	14
2.2 Zahraničně obchodní politika států	15
2.3 Problematika právní nelegitimity státu v jeho zahraniční politice	16
3 Historie Moldavska a Podněstří	18
3.1 Historie do sjednocení Moldavska a Podněstří v jeden stát	19
3.2 Nadvláda Sovětského svazu	20
3.3 Historie po oslabení moci Sovětského svazu	21
3.4 Moldavsko a Podněstří od vyhlášení nezávislosti	23
3.5 Současnost Moldavské republiky	25
3.6 Současnost Podněsterské moldavské republiky	26
4 Zahraničně obchodní politika Moldavské a Podněsterské republiky	29

4.1	Moldavský zahraniční obchod.....	29
4.1.1	Vývoz a dovoz	31
4.2	Podněsterský zahraniční obchod	31
4.2.1	Vývoz a dovoz	32
4.3	Porovnání moldavské a podněsterské zahraničně obchodní politiky	33
4.3.1	Počet států, se kterými vede Moldavsko a Podněstří zahraničně obchodní vztahy.....	34
4.3.2	Odlišná zahraničně obchodní orientace	35
4.3.3	Diverzifikace vývozu	39
	Závěr	42
	Seznam použité literatury	44

Seznam zkratek

AA *Association Agreement* – Asociační dohoda

DCFTA *Deep and Comprehensive Free Trade Area* – Prohloubená a komplexní zóna volného obchodu

EPS – Evropská politika sousedství

GATT *General Agreement on Tariffs and Trade* – Všeobecná dohoda o clech a obchodu

HDP – Hrubý domácí produkt

HND – Hrubý národní důchod

MASSR – Moldavská autonomní sovětská socialistická republika

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

NATO *North Atlantic Treaty Organization* – Severoatlantická aliance

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

SNS – Společenství nezávislých států

SSSR – Sovětský svaz socialistických republik

USD *United States dollar* – Americký dolar

WTO *World Trade Organization* – Světová obchodní organizace

Seznam grafů

Graf č. 1: Procentuální zastoupení jednotlivých sektorů na HDP Moldavska.....	30
Graf č. 2: Procentuální zastoupení jednotlivých sektorů na HDP Podněstří	32
Graf č. 3: Podněsterský import a export v roce 2012	36
Graf č. 4: Moldavský import a export v roce 2012.....	36
Graf č 5: Struktura moldavského exportu v roce 2011	40
Graf č. 6: Struktura podněsterského exportu v roce 2011	40
Graf č. 7: Struktura podněsterského importu v roce 2011	41
Graf č. 8: Struktura moldavského importu v roce 2011.....	41

Úvod

Neuznané státy, jež lze rovněž nazvat *de facto* státy, jsou v moderní historii často diskutovaným tématem. Existuje velký počet výzkumů, které se zabývají tématy vzniku, fungování či udržitelnosti těchto entit na mezinárodním poli. *De facto* státy se v mezinárodním prostoru začaly objevovat ve 20. století, po skončení 2. světové války, vlivem nemožnosti zařadit je do kategorie suverénního státu. Tyto entity vykazují všemi aspekty státu, s výjimkou mezinárodního uznání, které je nezbytné pro dobré fungování jejich zahraniční politiky. Mezinárodní uznání státu a zahájení zahraničního vztahu mezi dvěma státy je navzájem propojené a nevylučitelné a *de facto* státy se, prostřednictvím vedení zahraniční politiky, mezinárodního uznání snaží dosáhnout.

Naopak suverénní státy, jež vykazují všemi aspekty státnosti a lze je tímto faktem zařadit do mezinárodního společenství, vedou svou zahraniční politiku nezávisle na jiných suverénních státech. Vlivem skutečnosti, že již v mezinárodním prostoru dosáhly suverenity, nejsou na jiném státu závislé a mohou tak uskutečňovat své zahraniční politiky dle vlastních preferencí. Podoba zahraničních politik mezinárodně uznaných a neuznaných států se v mnohých záležitostech liší. Odlišnost vychází již ze samotného počtu zemí, jež navazují mezinárodní vztahy s uznanými a neuznanými státy. Jelikož vstupování do mezinárodního vztahu s neuznaným státem je z právního hlediska nelegitimní, jen malý počet států se odváží takový zahraniční vztah zahájit.

Porovnání zahraniční politiky uznaného státu s leckterým *de facto* státem je bezúčelné, jelikož je téměř jisté, že se jejich zahraniční politiky nebudou shodovat téměř v žádných aspektech. Racionálnější je aplikovat toto porovnání na entitách, jež mají něco společného. Jedním z příkladů uznaného a neuznaného státu, na kterých lze tohle porovnání aplikovat, je Moldavská a Podněsterská republika, které téměř celé 20. století spojovala společná historie. Během 20. století spolu tvořily jeden stát a zároveň byly pod nadvládou Sovětského svazu, který současnou podobu jejich zahraničních politik do velké míry ovlivnil.

Cílem práce je porovnat Moldavsko s *de facto* nezávislým státem Podněsterskou moldavskou republikou. Přesto, že je dnes oblast Podněstří *de iure* součástí Moldavské republiky, *de facto* se jedná o útvar vykazující znaky nezávislého státu. Z důvodu svého odlišného historického vývoje jsou tyto dva celky v mnoha oblastech v rozporu. Každý stát se dnes orientuje jiným směrem a jejich ekonomické a obchodní zájmy se značně liší. Bakalářská práce identifikuje tyto odlišnosti a zaměří se především na způsoby a cíle

jejich zahraniční politiky. Odlišnosti ve vedení zahraniční politiky Moldavska a Podněstří budou ukázány na příkladu jejich zahraničně obchodní politiky, jelikož v tomto odvětví jsou rozdíly nejpatrnější.

První a druhá kapitola bakalářské práce vymezi terminologii de facto státu a kvazistátu, za které je Podněsterská republika považována. Kapitola rovněž popíše způsoby a důvody vzniku těchto entit a charakterizuje prvky, které je odlišují od suverénních států zařazených do mezinárodního společenství nezávislých států. Další otázkou, kterou se první kapitola zabývá, jsou teorie, dle kterých dochází k uznávání států na mezinárodním poli. V druhé kapitole bude popsán způsob, jakým vznikají zahraniční vztahy mezi dvěma či více státy, který bude poté aplikován na způsob vedení zahraniční politiky v neuznaných státech. Vedení zahraniční politiky de facto států je z právního hlediska nelegitimní, nicméně neuznané státy, i přesto, zahraniční vztahy s jinými zeměmi vytvářejí. Cílem prvních dvou kapitol je vymezit přesnou definici de facto státu a na něm posléze aplikovat jeho schopnost vytvářet svou zahraniční politiku a vstupovat do zahraničních vztahů s jinými státy. První dvě kapitoly budou vycházet především z textů autorů Riegla, Jankuv a kol., Caspersen, Kolstø či přímo z definice státu podle Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech státu.

V třetí kapitole budou popsány historické události, které jsou nezbytné pro pochopení současného fungování Moldavské a Podněsterské republiky. Hektická minulost těchto dvou území, které nejprve neměly společnou historii a poté byly násilně spojeny v jeden stát, ovlivnila nejen současnou vnitřní strukturu těchto států, ale rovněž i vystupování státu navenek, které se projevuje ve vedení jeho zahraniční politiky. Jelikož historie Podněstří a Moldavska v některých obdobích probíhaly společně, bude tato kapitola popisovat historii těchto dvou území dohromady. Cílem této kapitoly je poukázat na faktory, které ovlivnily současnou zahraniční politiku těchto dvou území, která se v mnoha aspektech, právě z důvodu tak chaotické historie, liší. Poslední kapitola bude zaměřena na podobu moldavské a podněsterské mezinárodní politiky se zaměřením na zahraničně obchodní politiku, jelikož v cílech jejich zahraničního obchodu lze spatřit největší rozdíly. Kapitola se zaměří především na obchodovatelné produkty a země, se kterými tyto státy zahraniční obchod nejvíce vedou. Poté budou komparativní metodou popsány rozdílné trendy v současné zahraniční politice Moldavské a Podněsterské republiky a rovněž souvislosti, které tyto skutečnosti ovlivnily.

1 Stát jako legitimní subjekt mezinárodního práva

Po celou dobu historie naší společnosti měli lidé tendence vytvářet a sdružovat se v různých uskupeních. Za první uskupení podobající se státu lze označit Mezopotámii, starověkou civilizaci vzniklou 3 000 př. n. l. Některé rysy této civilizace do jisté míry odpovídají charakteristice dnešního státu. Podle klasických teorií, vycházejících z Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech států¹, splňuje tato civilizace dvě kritéria, stálé obyvatelstvo a vymezené území. Mezopotámie sice neměla jasně stanovené hranice, avšak do jisté míry lze řeky Eufrat a Tigris považovat za vymezení této civilizace. Další dva znaky, kterými Montevidejská úmluva definuje suverénní stát, jsou přítomnost vlády a způsobilost vstupovat do zahraničních vztahů. Vzhledem ke zpochybnitelnému splnění těchto dvou znaků, nelze prohlásit Mezopotámii za stát, ale pouze za jeho předchůdce.

1.1 Aspekty státu

Od období starověkých civilizací prošla naše společnost velkými změnami, s čímž rovněž souvisí změna vnitřních i vnějších znaků státu. Na vlastnostech, které by měl každý suverénní stát vykazovat, se mnozí autoři neshodnou. Již samotná suverenita je mezi experty nevyjasněný pojem. Shaw považuje suverenitu za jediné kritérium státnosti a definuje ji jako nezávislost státu na jiném území.² Další autoři ale tvrdí, že suverenita je pouze jedním z mnoha dalších kritérií státnosti. Nejčastějším přístupem zařazení státu do mezinárodního společenství jsou již zmíněná kritéria Montevidejské úmluvy. Cílem úmluvy, podepsané roku 1933 v Uruguayi, bylo stanovení přesných kritérií definujících suverénní stát. Těmi jsou stálé obyvatelstvo, jasně vymezené území, přítomnost stabilní vlády a způsobilost státu vstupovat a účastnit se zahraničních vztahů.³

Jankuv a kol., Riegl a Kolstø tuto definici schvalují, ovšem dle jejich názorů je potřeba jednak zmíněná kritéria rozvést a zároveň obohatit o další prvky charakterizující svrchovaný stát. Souhlasí s prvními dvěma body Úmluvy, které souhrnně tvoří **geografické aspekty státu**.⁴ Prvním geografickým znakem, kterým stát disponuje, je obyvatelstvo, přičemž není uveden minimální počet obyvatel nutný k nabytí státnosti. Rovněž není nutné, aby se obyvatelstvo na území narodilo. Statistika započítává i

¹ Council on Foreign Relations (2016)

² Shaw, M., N. (2008)

³ Council on Foreign Relations (2016)

⁴ Riegl, M. (2010)

imigranty, ovšem důležitým definičním znakem je trvalé osídlení.⁵ Konkrétním příkladem státu bez trvalého osídlení je Vatikánský městský stát, jehož počet obyvatel se vlivem nepřetržité migrace neustále mění, a tudíž je zmíněnými teoretiky považován za neuznaný stát. Druhým geografickým znakem státnosti je vymezené území. I zde není určená minimální či naopak maximální rozloha státu.⁶ Mezi suverénní státy lze tedy zařadit i území s rozlohou menší než 1 000 km², tzv. mikro státy.⁷

Dalším definičním znakem státu, na kterém se političtí geografové shodnou, je **suverenita**, kterou Riegl rozděluje na vnitřní a vnější. Vnitřní suverenita je podle něj obdobou třetího bodu Montevidejské úmluvy, definovaná jako způsobilost vlády kontrolovat své území a obyvatelstvo. Posledním znakem státnosti podle Riegla je vnější suverenita, kterou vysvětluje jako mezinárodně uznanou nezávislost státu, s čímž souvisí respekt ostatních zemí k jeho teritoriální integritě a rovněž i princip neintervence.⁸ V mezinárodním právu je stále mnoho nejasností souvisejících s tímto problémem, a tudíž zde dochází mezi zmíněnými experty k největšímu rozporu názorů. Jednak se autoři neshodnou na otázce, jak velká část mezinárodního společenství musí uznat entitu státem a s tím související otázka, zda mezi uznávajícími musí být všechny světové mocnosti.

1.2 Teorie uznání státu

1.2.1 Konstitutivní teorie

Autoři vedou spory v názorech o důležitosti mezinárodního uznání, jakožto kritéria, které má státu zajistit členství v mezinárodním společenství. Dle pohledu na důležitost tohoto kritéria je možné autory rozdělit na dvě skupiny. První skupinu tvoří zastánci **konstitutivní teorie** uznání státu, kterými jsou například Lauteracht či Jellinek. Tato teorie se začala uplatňovat v první polovině 19. století, kdy byly mezinárodní vztahy v mnohém ovlivněny pozitivistickými názory. Podle těchto teoretiků je mezinárodní uznání prvkem, jehož absence znamená nedosažení suverenity, a tím neschopnost stát se členem mezinárodního společenství. Pozitivistický pohled nepopírá existenci státu před jeho uznáním, nicméně z právního hlediska, stát nabývá suverenity až po jeho

⁵ Jankuv, J. a kol. (2014)

⁶ Glassner, M. I., Fahrner, Ch. (2004)

⁷ Riegl, M. (2010)

⁸ Ibid

uskutečnění.⁹ Tradiční konstitutivní pohled se přiklání k názoru, že jakmile stát není uznán, jakákoli zmínka o jeho suverenitě je absurdní.¹⁰

Teorie je ale mnohými autory kritizována. Velký problém lze, podle Riegla, spatřit v nejasném počtu hlasů, nutných pro udělení státní suverenity. Poukazuje na problém, že neuznané státy nemohou, dle mezinárodního práva, vstupovat do zahraničních vztahů, s čímž souvisí i nemožnost přijímat rozvojovou pomoc. Autor rovněž řeší nespravedlnost mezinárodního uznávání, kterou spatřuje ve faktu, že častým rozhodovacím faktorem států jsou jejich politické či ekonomické zájmy. Při detailnějším prozkoumání této teorie rovněž vyvstává otázka, kdo se zasloužil o uznání prvního suverénního státu, musel-li to, podle teorie, být rovněž suverénní stát.¹¹

1.2.2 Deklaratorní teorie

V posledních letech je ale přijímání států do mezinárodního společenství mnohem častěji ovlivňováno **deklaratorní teorií** uznání, která přímo vychází z Montevidejské úmluvy. Deklaratorní teorie se začíná rozvíjet již v první polovině 20. století, zejména v reakci na nedostatky konstitutivní teorie. Deklaratorní typ uznávání přesně odpovídá čtyřem již zmíněným kritériím Montevidejské úmluvy. Znatelně vymezenému území se stálým obyvatelstvem a stabilní vládou včetně schopnosti zapojovat se do mezinárodních vztahů lze podle této teorie suverenitu přidělit. Na rozdíl od konstitutivní teorie, splňuje-li stát kritéria Montevidejské úmluvy, nestává se státem pouze fakticky, ale rovněž i z právního hlediska.¹² V případě pozdějšího uznání na poli mezinárodního společenství, je tento akt již pouze formalitou.¹³

Přesto, že je tato teorie v praxi v posledních letech upřednostňována, je rovněž několika autory kritizována. Worster zdůrazňuje fakt, že teorie, která popisuje zařazení státu do mezinárodního společenství a akceptuje přitom absenci mezinárodního uznání, narušuje zásadu, že o svrchovanosti státu mají rozhodovat jiné, již uznané státy, patřící do mezinárodního společenství. Tato teorie tedy vyvrací skutečnost, že rozhodujícími orgány mezinárodního práva jsou svrchované státy, které jimi byly doposud.¹⁴

⁹ Jankuv, J. a kol. (2014)

¹⁰ Kolstø, P. (2006)

¹¹ Jankuv, J. a kol. (2014)

¹² Fabry, M. (2010)

¹³ Jankuv, J. a kol. (2014)

¹⁴ Worster, W. T. (2009)

1.3 Suverenita

Pojem suverenita, tedy nezávislá a neomezená státní moc, vznikl v Evropě. Převážně zde se, do první poloviny 20. století, nacházely suverénní státy. V mimoevropských zemích se suverénní státy z většiny začaly formovat až na základě dekolonizace jednotlivých teritorií. Velkým milníkem, podle Riegla, který procesy dekolonizace urychlil, bylo přijetí rezoluce č. 1514, roku 1960.¹⁵ Tato rezoluce prosazuje, že každý národ má právo na svobodu a sebeurčení a výhradně on má rozhodující hlas při dosahování své nezávislosti. Rovněž klade důraz na nutnost urychleně ukončit kolonialismus ve všech jeho formách.¹⁶ V době dekolonizace tak vzniklo velké množství států, jež podle Riegla nesplňovaly předpoklady pro nabytí svrchovanosti.¹⁷ Brahm je zastáncem stejného názoru, pouze jej konkretizuje na neúspěšné splnění podmínky vnitřní suverenity, podle něj tedy vzniklo mnoho států s nestabilní vládou. Autor ale rovněž spatřuje pozitivní stránku suverenity těchto států, a to v oprávnění těchto zemí přijímat rozvojovou pomoc.¹⁸

Vlivem vzniku velkého množství suverénních států a kladení velkého důrazu na něj, se suverénní stát během minulého století dostal do podvědomí jako výhradně jediný politický útvar světového prostoru. Vedle nich lze na politické mapě rovněž spatřit závislá území, jejichž počet nicméně klesá. Ve skutečnosti ale ve světě existuje velký počet entit, které na mapě nenajdeme a které nelze zařadit ani do jedné ze zmíněných charakteristik. Entity, které nesplňují charakteristiku státu podle Montevidejské úmluvy, lze souhrnně nazvat kvazistáty, avšak charakteristika pojmu kvazistát je mezi autory nejednotná.¹⁹

1.4 Terminologie kvazistátu

První kvazistáty vznikaly po 2. světové válce. Byly jimi pojmenovávány entity, jež nesplňovaly některá kritéria, která tehdy formálně vymezovala suverenitu státu.²⁰ Jako první tento pojem užil Robert H. Jackson, který popisuje kvazistát jako entitu s neefektivní vládou, jež není schopná poskytnout svému národu vhodné socioekonomické podmínky, vycházející z ochrany lidských práv.²¹ Jankuv a kol. tento

¹⁵ Riegl, M. (2010)

¹⁶ United Nations (2016)

¹⁷ Riegl, M. (2010)

¹⁸ Brahm, E. (2004)

¹⁹ Riegl, M. (2010)

²⁰ Kolstø, P. (2006)

²¹ Jackson, R. H. (1990)

pojem naopak charakterizují jako stát, jež je plně legitimní dosáhnout svrchovanosti, tedy splňuje první tři body Úmluvy, nicméně nedosáhl vnější suverenity, tedy není z nevyjasněných důvodů uznán, a tím není zařazen do mezinárodního společenství. Pojem kvazistát a de facto stát je pro ně synonymem.²² Kolstø tuto teorii ale vyvrací. De facto stát považuje, z jazykového hlediska, jako podřazený pojem kvazistátu, což je pro něj souhrnný název dvou předešlých charakteristik. Kvazistátem tedy souhrnně označuje entity, jež splňují první dva body Montevidejské úmluvy, přičemž postrádají třetí nebo čtvrtý předpoklad. Kvazistát má tedy buďto nestabilní vládu, jež není schopná zcela kontrolovat své území, v takovém případě jej lze zařadit do podkategorie failed state, neboli selhávající stát. V druhém případě kvazistátu chybí mezinárodní uznání a lze jej označit de facto státem.²³

Riegl, stejně jako Kolstø, užívá pojem kvazistát jako nadřazené slovo de facto státu, ovšem rozšiřuje jeho význam o další druhy entit. Podle něj, pojem kvazistát, označuje jakoukoli politicko-geografickou jednotku nesplňující geografické či politické charakteristiky státu či jejich vzájemné kombinaci. V prvním případě se jedná o absenci přirozené populace nebo teritoria. Do této typologie lze zařadit například Vatikán, jehož nestálá populace z něj, podle Riegla, činí kvazistát. Typy kvazistátu, jež neplní politickou charakteristiku státu, lze rozdělit na ty s absencí konstitučně nezávislé a efektivní vlády a bez mezinárodního uznání, s čímž navazuje na Kolsta. Riegl navíc zmiňuje, že kvazistátem lze nazvat i svrchovaný stát se všemi aspekty státnosti, na jehož prostoru se utváří nová entita, kterou lze, z jistého hlediska, rovněž nazvat kvazistátem. Odůvodňuje to neschopností vlády, mít kontrolu nad celým svým územím.²⁴

Z Rieglova výčtu kvazistátů lze vydedukovat, že do tohoto pojmu řadí všechny entity, jež nesplňují minimálně jedno z kritérií Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech státu nebo nemají kontrolu nad celým svým územním prostorem. Označení kvazistát je tedy v literatuře velkým bodem rozporu. Autoři aplikují rozlišnou definici tohoto pojmu, tudíž nelze objektivně určit, jestli je kvazistát entitou nesplňující pouze jeden charakter státnosti či hromadným označením pro entity s absencí většího počtu znaků.

²² Jankuv, J. a kol. (2014)

²³ Kolstø, P. (2006)

²⁴ Riegl, M. (2010)

1.5 De facto státy

1.5.1 Terminologie de facto státu

Kolstø, Riegl a Jankuv a kol. se shodli v bodě nesplnění vnější suverenity, jakožto prvek charakterizující kvazistát. Lze tedy říci, že státy, jež disponují všemi aspekty státnosti s pouhou absencí mezinárodního uznání, můžeme označit pojmem kvazistáty. Pro tyto entity je rovněž možné, podle Riegla²⁵ a Kolsta²⁶, užit pojem de facto státy. Jankuv a kol. užívají pojem kvazistát a de facto stát jako synonyma²⁷, čímž se jejich názor liší od předešlých dvou autorů, nicméně budeme-li se zabývat pouhou definicí de facto státu, v popisu tohoto jevu se zmínění autoři shodli.

Vycházejíc ze shody zmíněných autorů lze de facto státem označit jakoukoli entitu, jež splňuje tři předpoklady. Prvním předpokladem je **stálé obyvatelstvo**, přičemž není uveden jeho minimální počet, dále je to znatelně **vymezené území**, rovněž bez zadání minimální rozlohy a třetím předpokladem je **přítomnost stabilní vlády**, jež je schopna vést svou zemi. Posledním kritériem, které odlišuje de facto stát od svrchovaného státu je **absence mezinárodního uznání**.

Caspersen zmiňuje, že ve skutečnosti tyto entity nebývají uznány vůbec nebo jsou uznány pouze nepatrným množstvím státních jednotek. Často jsou uznány jen jinými neuznanými státy. Autorka dále rozšiřuje definici o velkou snahu státu o úplnou nezávislost. Státy se navenek nechovají pasivně, jsou naopak aktivními, jelikož se svým stavem nejsou spokojeny a chtěly by dosáhnout statusu svrchovaného státu, a být tak plnohodnotným členem mezinárodního společenství. Mimo tato zmíněná kritéria, jež popisují shodné a rozdílné body de facto státu se suverénním státem, Caspersen rovněž identifikuje obecná kritéria, podle kterých lze rozlišit de facto stát od jiných entit, jež také nelze považovat za svrchovaný stát. De facto stát lze charakterizovat jako určitou územní jednotku, která dosáhla de facto nezávislosti, snaží se vytvářet vlastní kvalitní instituce a dosáhnout vlastní legitimacy. Podle autorky by existence de facto státu měla trvat déle než dva roky a poslední charakteristikou je projev úsilí o mezinárodní uznání, přičemž tohoto bodu nebývá často dosaženo nebo bývá uznán pouze zanedbatelným počtem států.²⁸

²⁵ Riegl, M. (2010)

²⁶ Kolstø, P. (2006)

²⁷ Jankuv, J. a kol. (2014)

²⁸ Caspersen, N. (2012)

Ze shody většiny zmíněných autorů lze finálně de facto stát definovat následovně. Je to jakákoli entita, jejíž existence trvá déle než dva roky, a která se chová uvnitř i na venek svého státu zcela obdobně jako jakýkoli jiný nezávislý suverénní stát, to znamená, že má přesně vymezené hranice státu, stále obyvatelstvo, kvalitní instituce a schopnou vládu, nicméně i přes veškerou svou snahu nedosáhla mezinárodního uznání.

1.5.2 Vznik de facto státu

De facto státy obecně vznikají ze čtyř nejčastějších důvodů. Jako první Jankuv a kol. uvádí vznik tohoto útvaru na základě **vedení občanské války** a následným odtržením od své původní země. Jsou to státy, jež jsou často ovládnuty paramilitárními složkami a z důvodu vysokých finančních nákladů spojených se zabezpečením armády, je stát ochuzen o financování kvalitních státních institucí a služeb. Příkladem takového de facto státu je Severní Kypr, jež je uznáván pouze jedním státem OSN, Tureckem. Druhým důvodem, který autor uvádí, je **vliv externího patrona**, čímž je myšlena země, se kterou má de facto stát lepší vztahy a rovněž se z různých důvodů cítí být více součástí ní než země, kterou je součástí de iure. Zde je možné uvést příklad Abcházie, Jižní Osetie či Podněstří, které jsou sice většinou států světa vnímány jako součást svých mateřských zemí²⁹, nicméně ve skutečnosti jsou na těchto státech nezávislé a veškerou moc nad nimi má Ruská federace. Třetí příčinou vzniku de facto státu je **slabost mateřského státu**, od kterého se země z ekonomických a politických důvodů rozhodla odtrhnout.³⁰ Výsledná podoba de facto státu, jež vznikl tímto způsobem, mívá často podobný charakter jako selhávající stát, avšak ne shodný. Příkladem takového státu může být Somaliland, jehož jednou z příčin odtržení od Somálska je právě jeho větší ekonomická stabilita v porovnání se zbytkem země. Posledním častým důvodem bývá, podle Caspersen, **pocit jiné identity** jisté skupiny obyvatel od zbytku populace. Zde je možné uvést téměř jakýkoli de facto stát, jelikož právě pocit odlišnosti od zbytku země je vedlejší příčinou odtržení téměř každé entity. Zmíněný pocit je dán zejména na základě odlišné kultury, náboženského vyznání, národní mentality nebo odlišné historie území a následného nepřirozeného sjednocení s jinou zemí.³¹

²⁹ Mateřskými zeměmi jsou zde myšleny Gruzie v případě Abcházie a Jižní Osetie a Moldavsko v případě Podněstří.

³⁰ Jankuv, J. a kol. (2014)

³¹ Caspersen, N. (2012)

2 Zahraniční politika státu

Na světě existuje 193 států, jež jsou plnohodnotnými členy mezinárodního společenství, to znamená, že patří do OSN.³² Vedle nich lze nalézt několik entit, které jinými státy nejsou uznány nebo je uznává pouze malý počet států, a tudíž je nelze považovat za svrchované nezávislé státy. Všechny tyto státy nebo entity jsou vlivem zavázání se k vzájemným mezinárodním smlouvám spolu propojené, žádný ze států v mezinárodních otázkách nevystupuje zcela a výhradně samostatně. Již samotný akt uznání lze považovat za zahájení mezinárodního vztahu mezi státy. Zahraniční politika každého státu je rovněž, podle Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech států, jedním z aspektů, který určuje jeho suverenitu. Aby ale stát mohl vést svou zahraniční politiku vůči ostatním státům, je třeba splnit několik požadavků. Jedním z nich je vytvoření svého Ministerstva zahraničních věcí. Jedním z mechanismů tohoto ministerstva je uzavírání smluv s jinými státy či mezinárodními organizacemi. Teprve po podepsání smlouvy, se stát stává kompetentním zahájit zahraniční vztahy s jinou zemí či zeměmi.³³

2.1 Mezinárodní smlouvy

Základem zahájení mezinárodní politiky mezi státy navzájem je navázání **mezinárodní smlouvy**. Ta následně upravuje vztahy mezi jednotlivými státy a podle počtu států, jež mezinárodní smlouvu uzavírají, je lze rozdělit na bilaterální a multiaterální. **Bilaterální smlouva** je dohoda mezi dvěma státy. Vyjadřuje postoj, jaký chce daná země ve své politice vůči druhé zemi zaujmout. Bilaterální diplomacie bývá uskutečňována prostřednictvím zakládání zastupitelských úřadů v zemi, se kterou probíhá diplomatický vztah.³⁴

Vedle bilaterálních smluv existují také **smlouvy multiaterální**. Ty lze charakterizovat jako dohodu mezi několika státy, jež vlivem podepsání této smlouvy vstupují do společné utvořené mezinárodní organizace. Státy, jejichž zástupci multiaterální smlouvu podepíší a stanou se tak součástí této organizace, mají u těchto organizací stálé diplomatické mise.³⁵

³² United Nations (2016)

³³ Alden, C. (2011)

³⁴ Jungbauer, R. (2011)

³⁵ Ibid

2.2 Zahraničně obchodní politika států

Zahraničně obchodní politika je způsob, jakým se stát chová vůči zahraničnímu obchodu s jinou zemí nebo mezinárodní organizací upravující zahraniční obchod. Vznik zahraničního obchodu není snadné přesně datovat, jelikož už v dobách starověkých civilizací docházelo k výměně zboží napříč jednotlivými státy. Základním principem mezinárodního obchodu byl nedostatek zboží dané země, jehož nadbytek má naopak země, se kterou je zahraniční obchod zahájen. Zahraničně obchodní politika státu je jednou z částí jeho zahraniční politiky a rovněž i součástí jeho hospodářské politiky.³⁶

K obchodu mezi zeměmi existují dva základní přístupy. Jedním z nich je **merkantilismus**, který vychází z faktu, že země je nejbohatší tehdy, nachází-li se na jejím území nejvíce zlata, které se snaží získat prostřednictvím zahraničního obchodu. Obchod je pak charakterizován jako snaha o maximální možný vývoz a minimální dovoz. Druhý přístup k obchodování mezi zeměmi je přístup **volného obchodu**. Zastánci této teorie spatřují zásady obchodu v komparativní výhodě jednotlivých zemí. Rovněž požadují svobodu obchodování s co nejmenším zásahem státu do něj.³⁷

Z principů zásad volného obchodu vzešla **Světová obchodní organizace** (World Trade Organization), dále jen **WTO**, která v současnosti mezinárodní obchod mezi státy do jisté míry upravuje. WTO je organizace, kde vlády řeší své obchodní spory a obchodní problémy mezi státy navzájem. Předchůdcem WTO je Všeobecná dohoda o clech a obchodu (General Agreement on Tariffs and Trade), dále GATT, která vznikla po 2. světové válce a již v minulosti stanovovala pravidla a principy zahraničního obchodu, které měly dodržovat země, jež GATT podepsaly. Jedním z principů, o které se GATT úspěšně zasloužil, bylo snižování cel na dovezené zboží. WTO od roku 1995, kdy nahradila GATT, pokračuje v jeho principech, avšak liší se větším polem působnosti. WTO doposud podepsalo 162 zemí na celém světě.³⁸

Mimo podepsání této multiaterální smlouvy, je zahraničně obchodní politika určitého státu ovlivněna rovněž podepsáním bilaterálních **obchodních smluv** mezi dvěma státy navzájem. Obchodní smlouvy představují dlouhodobé závazky, jež jsou podepisovány nejvyššími orgány, tedy hlavami států. Země se vlivem ujednání těchto

³⁶ Alden, C. (2011)

³⁷ Nezval, P. (2010-2013)

³⁸ World Trade Organization (2016)

smluv domlouvají na společných principech vzájemné obchodní politiky, tedy na způsobu dovozu a vývozu komodit a zejména na výši cel na dané komodity uvalené.³⁹

2.3 Problematika právní nelegitimity státu v jeho zahraniční politice

Jak již bylo popsáno v předchozích kapitolách, de facto stát je entita, jež splňuje předpoklady svrchovaného státu, nicméně nenabyla plné vnější suverenity. Ta je popsána jako mezinárodní uznání, neupřesněným, nicméně většinovým počtem států světa. Důležitým definičním znakem popisující tyto entity, je rovněž jejich aktivita, tedy snaha nabýt vnější suverenity, a stát se tak jedním z členů mezinárodního společenství. Jednou z nejčastějších cest, kterými se de facto státy snaží docílit tohoto úspěchu, jsou tendence vstupovat do zahraničních vztahů s ostatními státy. Schopnost státu vstupovat a účastnit se zahraničních vztahů s jinými státy, je totiž podle Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech státu jedním z aspektů, který určuje jeho svrchovanost.⁴⁰ Ōzpek zmiňuje, že tyto entity spatřují zahájení zahraničního vztahu s určitým svrchovaným státem jako prostředek k jejich následnému označení za nezávislý stát, a tím posunutí se směrem k opravdovému nabytí svrchovanosti.⁴¹

Názory zdali je de facto stát schopen vstupovat do zahraničních vztahů, jsou mezi akademiky velice rozporuplné. Již samotná legitimita těchto entit účastnit se mezinárodního dění je mezi autory nevyřešenou otázkou. Většina autorů se shodne ve faktu, že právě suverenita je jediná oprávněná charakteristika státu, jež mu zajistí možnost účasti na mezinárodní scéně a schopnost tak vést zahraniční politiku s jiným státem. Problém ale vyvstává v otázce, které státy lze označit suverénními. Miller hovoří o absolutní suverenitě státu, to znamená, že stát buďto je nebo není suverénní. Podle něj, stát, jež nemá vnější suverenitu, není oprávněn vystupovat na mezinárodní scéně jako samostatný prvek.⁴²

Podle Caspersen je pak nesuverénní stát nelegitimním prvkem mezinárodního společenství. Nicméně autorka poukazuje na problematiku absolutní suverenity. Popisuje, že existují určité stupně suverenity a státy, jež lze z nejrůznějších důvodů označit kvazistáty, nemají jednotnou charakteristiku, a tudíž je lze zařadit do této pomyslné škály podle stupně jejich státnosti. Vylučuje tedy názor, že stát, jež nenabyl

³⁹ Nezval, P. (2010-2013)

⁴⁰ Council on Foreign Relations (2016)

⁴¹ Ōzpek, B. B. (2014)

⁴² Kolstø, P. (2006)

plné suverenity, je automaticky nelegitimním prvkem mezinárodního společenství. Podle stupně suverenity pak jsou více či méně schopny vést svou zahraniční politiku.⁴³

Jankuv a kol. nicméně popisují způsobilost vstupovat do zahraničních vztahů teprve jako důsledek nabytí svrchovanosti. To znamená, že není-li stát označen většinou států za svrchovaný, není možné z právního hlediska vést s ním zahraniční vztahy. Odůvodňuje to tím, že stát, který není suverénní, je z hlediska mezinárodního práva stále považován za součást svého mateřského státu a eventuální navázání vztahu s ním by znamenalo narušení vnitřních záležitostí státu, jehož je součástí. Schopnost vést zahraniční politiku je možné tedy jen v případě, že si jsou státy rovny, tedy patří-li oba do skupiny uznaných států.⁴⁴

Autor nicméně nevyklučuje vedení zahraniční politiky mezi de facto státem a státem, jež existenci tohoto státu uznal. Z důvodu, že starší stát, tedy ten uznaný, označil doposud neuznaný stát za nezávislý, postavil jej tímto na stejnou úroveň jako on a mohou spolu vést zahraniční politiku. Autor dokonce popisuje tyto fakty za podmíněné a vzájemně nevylučitelné, tedy chce-li jeden stát navázat zahraniční bilaterální vztahy s druhým státem, je nezbytně nutné, aby tento stát uznal. Odlišné a složitější je to ale při uzavírání multiaterálních smluv. Zde autor vysvětluje, že při podpisu takové smlouvy, ke které se zavázal i stát, který určitá země doposud neuznala, je nutné v dodatku uvést, že jeho přistoupení ke smlouvě neznamena, že by daný stát uznával, a také že tímto paktem s určitým státem nezahajuje žádné zahraniční vztahy.⁴⁵

Autor ovšem upozorňuje na fakt, že zmíněné uznání entity státem, jako podmínka pro následné uzavírání smluv s ní, je pouhou teoretickou hypotézou a v praxi tento proces probíhá zcela odlišně. Poukazuje na výjimky, jež se odehrávají v Evropě, kde běžně dochází k podpisu smluv mezi evropskými suverénními státy a státy, jež za suverénní označit nelze.⁴⁶ Jako příklady lze uvést státy jako Abcházii, Jižní Osetii či Podněstří, které navazují zahraniční vztahy s Ruskou federací, která nezávislost těchto států neuznává.⁴⁷

⁴³ Caspersen, N. (2012)

⁴⁴ Jankuv, J. a kol. (2014)

⁴⁵ Ibid

⁴⁶ Ibid

⁴⁷ Shelest, H. (2013)

3 Historie Moldavska a Podněstří

Na politické mapě lze podle různých teoretiků nalézt různý počet kvazistátů či konkrétněji různý počet de facto států. Steinsdorff situuje výskyt de facto států pouze na území post-sovětského prostoru a uvádí, že na světě existují čtyři de facto státy, jimiž jsou Abcházie, Jižní Osetie, Náhorní Karabach a Podněstří.⁴⁸ Jiný počet tohoto typu entit uvádí Caspersen, která de facto státem nazývá rovněž například Kurdistan, Severní Kypr či Somaliland.⁴⁹ Riegl uvádí, že na světě existují desítky neuznaných států, avšak zmiňuje fakt, že dle jeho přesného vymezení de facto státu, kterým je přesně vymezené území s příslušným obyvatelstvem a schopnou vládou, si jeho status uhájilo pouze několik z nich.⁵⁰ Jedním z de facto států, na jehož statusu se zmínění autoři shodnou, je Podněstří. Tato entita, jež má velice hektickou minulost, do roku 1991 patřila pod správu Moldavské republiky, avšak po celou dobu, kdy bylo součástí Moldavska, na něj měl výhradní právo Sovětský svaz. Z mezinárodněprávního hlediska je Podněstří de facto nezávislým státem, jež je de iure součástí Moldavské republiky, nicméně smýšlení tohoto obyvatelstva je převážně proruské.

Současné Moldavsko je země několika protikladů. Vezmeme-li v úvahu, že oblast Podněstří je stále de iure součástí Moldavské republiky, lze mezi těmito entitami shledat mnoho rozdílů. Již samotná národnost obyvatel je v zemi velice různorodá, avšak z geografického hlediska je rozmístění národnosti obyvatel nejednotné. Mnohem více lze shledat rozdíly v hodnotách a kultuře obyvatel, právě tyto prvky rozdělují obyvatelstvo, z geografického hlediska, na „dva tábory“, doslova rozdělené řekou Dněstr. Tyto rozdílné entity, vlivem několika aspektů, v současnosti smýšlejí, v určitých záležitostech, odlišně. Jedním z důsledků rozlišného smýšlení je rovněž rozlišná zahraniční orientace těchto regionů. Pro pochopení rozdílné zahraniční orientace dnešního Moldavska a Podněsterské moldavské republiky, je nutné porozumět především jejich historickým souvislostem. Právě historické události ovlivnily nejen současnou geografickou podobu těchto státních útvarů, ale rovněž povahu obyvatel v těchto útvarech žijící.

Historie dnešní Moldavské a Podněsterské moldavské republiky probíhaly do jisté doby odděleně. Počátky Moldavska lze shledat již v dobách, kdy jeho současná podoba

⁴⁸ Steinsdorff, S., Fruhstorfer, A. (2012)

⁴⁹ Caspersen, N. (2012)

⁵⁰ Riegl, M. (2010)

byla součástí historického území Besarábie. Tato oblast, jež se nacházela na východě Evropy, ohraničená Černým mořem a řekami Dněstr, Prut a Dunaj, zahrnovala celé dnešní Moldavsko a část Ukrajiny a Rumunska. Oblast dnešního Podněstří, která se nacházela na levém břehu řeky Dněstr, od 15. století patřila Velkoknížectví litevskému. Až na konci 18. století připadla současná oblast Podněstří ruské správě.⁵¹

3.1 Historie do sjednocení Moldavska a Podněstří v jeden stát

Milníkem pro Besarábii je 14. století, kdy došlo k jejímu rozdělení na dvě části, Moldávii a Valašsko. Valašsko bylo územím na jihu Besarábie, které tehdy patřilo Osmanské říši. V 15. století už byla Besarábie sjednocena a celá ovládána Moldavany, význam pojmů Moldávie a Besarábie by se do jisté míry, v tehdejší době, daly považovat za synonyma. V 16. století začalo na tomto území docházet ke střetům zájmů mezi Osmanskou říší a Ruskem a od této doby se nejen územní správa tohoto celku, ale i příslušnost obyvatel několikrát změnila. Jako první, kdo zahájil expanzi do regionu, byli Turkové. Ti, v 16. století, obsadili jižní Besarábii, kterou poté připojili k Osmanské říši. Následně obsadili Turkové i zbytek Besarábie a drželi jej do počátku 19. století. O region měli zájem rovněž Rusové, kteří se mezi lety 1711 a 1812 pokusili pětkrát o okupaci tohoto území.⁵²

V roce 1812 podepsalo Ruské impérium s Osmanskou říší Bukurešťskou dohodu, která Rusku zaručovala správu většiny Moldávie, oblast nacházející se mezi řekami Dněstr a Prut, přičemž oblast západně od Prutu zůstala pod osmanskou správou.⁵³ Teprve v tomto období se historie dnešního Moldavska a Podněstří propojila. Počátky ruské nadvlády lze popsat jako liberální, od roku 1818 do 1828 zajistilo Besarábii autonomii, avšak na konci století se již Rusové začali vměšovat jak do civilní, tak do církevní správy země. Na základě Berlínské smlouvy v roce 1878, získalo Rumunsko včetně západní Moldávie nezávislost na Osmanské říši, což se stalo vzorem pro zbytek Moldávie, která v následujících letech vybuodovala ve své zemi nacionalistické hnutí.⁵⁴

V roce 1917 se v Rusku uskutečnila Velká říjnová revoluce, jejímž výsledkem byl vznik samostatné Demokratické moldavské republiky na celém území Besarábie, jež byla nezávislá na Rusku. Na pařížské mírové konferenci v roce 1920 byla podepsána smlouva,

⁵¹ Alker, H., R. a kol. (2001)

⁵² Coleman, D., Y. (2015)

⁵³ World Public Library (n. d.)

⁵⁴ Coleman, D., Y. (2015)

kteřá zajišťovala spojení Rumunska se západním Moldavskem (Besarábií). Besarábie se tak stala jedním z rumunských regionů. Rusko se ale nesmířilo s faktem, že by Rumunsko mohlo mít moc nad tímto regionem, a tudíž v roce 1924 založilo Moldavskou autonomní sovětskou socialistickou republiku (MASSR), jež byla vytvořena na území Ukrajiny, východně od řeky Dněstr. Zde žilo převážně ruské obyvatelstvo, které uprchlo z Besarábie. Hlavním městem této republiky, kterou lze ztotožnit se současným Podněstřím, bylo město Balta, v roce 1929 bylo ale přesunuto do Tiraspolu.⁵⁵

3.2 Nadvláda Sovětského svazu

Po Paktu Ribbentrop-Molotov, který v roce 1939 podepsalo Německo se Sovětským svazem, byla Besarábie zabrána sovětskou armádou a o rok později sjednocena s MASSR, čímž vznikla Moldavská socialistická sovětská republika. Jejím hlavním městem se stal Kišinev. Nově vzniklá MASSR, která sjednocovala moldavské Rumuny, žijící převážně západně od řeky Dněstr a Rusy, převážně na východě od řeky, se tak stala jednou z 15 zemí, které souhrnně tvořily Sovětský svaz socialistických republik. Rumunsko se v následujících letech snažilo spojit s německou armádou, a dostat tak Besarábii zpět pod vlastní správu. To se mu podařilo v roce 1941, kdy opět získalo moc nad celou Besarábii a oblasti Zadněstří, jež se stalo tehdejší rumunskou provincií, která byla totožná s již zmíněnou MASSR.⁵⁶

V roce 1944, po vpádu Rudé armády, byla ale rumunská vojska znovu vytlačena a moc nad územím získal Sovětský svaz, jež tyto dva regiony opět spojil v Moldavskou SSR. V následujících letech začalo docházet k tzv. rusifikaci. Komunistická strana, která byla v té době u moci, značně podporovala industrializaci, kolektivizaci zemědělství a proces přechodu půdy ze soukromého ke státnímu vlastnictví.⁵⁷ Hranice současného Moldavska a Rumunska byly vytvořeny Sovětským svazem v roce 1947, jejich cílem bylo oddělit nově vzniklý socialistický stát, Moldavskou SSR, od Rumunska, státu, s nímž mělo Moldavsko historické a etnické vazby. Změny, které Sovětský svaz v této zemi uskutečňoval, se neodrážely pouze v hospodářských záležitostech, změněno byla například i písmo z původní latinky na cyrilici, rumunský jazyk, který byl v Moldavsku úředním, byl přejmenován na Moldavštinu a ve školách byla zavedena povinná výuka ruského jazyka. Několik tisíc Moldavanů bylo tehdy deportováno na Sibiř či do střední

⁵⁵ Coleman, D., Y. (2015)

⁵⁶ Dumitru, D., Negura, P. (2014)

⁵⁷ Kypr, P. (2012)

Asie a v zemi byla zaznamenána velká vlna migrace z Ruska a Ukrajiny. Obyvatelstvo, jež Stalin nechal vystěhovat, nebylo vybíráno náhodně, ale podle výše majetku a inteligence. Kypr dokonce zmiňuje, že lidé, jež byli deportováni, byli vybírání především podle stupně ukončeného vzdělání. Do Moldavska naopak byli nastěhováni rolníci z Ruska a Ukrajiny. Primárním cílem Sovětského svazu bylo zpretrhat jakékoli vazby s Rumunskem.⁵⁸

Druhý cíl, který si Rusové stanovili, bylo vybudovat z Moldavska „zahradu Sovětského svazu“. Tento cíl byl rovněž podpořen zmíněnou násilnou emigrací inteligence a imigrací rolníků. Stalin chtěl v Moldavsku sdružit „zemědělsky myslící obyvatelstvo“, které bude pasivní a nebude mít potřebu uskutečňovat revoluce. Zahradou sovětského svazu bylo myšleno prostředí, které bude Rusku vyvážet primární zemědělské plodiny, a kde naopak nebude průmyslová výroba, kterou by mohl nepřítel v případě napadení SSSR zničit. Oblast na východní straně řeky Dněstru byla jediným územím, kde byl soustředěn průmysl. Podněstří se tak stalo ekonomicky nejvyspělejším regionem Moldavské SSR.⁵⁹

3.3 Historie po oslabení moci Sovětského svazu

Ke konci 80. let 20. století přebral moc nad Sovětským svazem Michail Gorbačov, jehož politiky byly, oproti předešlým vůdcům Sovětského svazu, mírnější. Na konci 80. let, vlivem Gorbačovových mírnějších politik, začalo obyvatelstvo Moldavska žádat o větší autonomii. První změny, které Moldavsko dosáhlo, byl návrat latinky v roce 1989, která zpětně nahradila cyrilici, ovšem tato změna byla uskutečněna pouze západně od řeky Dněstr.⁶⁰ Tento fakt ale popudil ruské a ukrajinské obyvatelstvo, jehož většina se rozhodla přesídlit na východ země. V roce 1990 se obyvatelé žijící na východní straně Dněstru snažili z této oblasti vytvořit separatistický útvar Podněsterskou moldavskou sovětskou socialistickou republiku ještě před tím, než vyhlásilo samostatnost Moldavsko. Moldavská vláda nicméně odmítla nezávislost Podněstří uznat.⁶¹ Odmítnutí vyplývalo zejména z faktu, že Podněstří bylo oblastí, jež disponovala průmyslovou výrobou, kterou převážně zemědělské Moldavsko na svém území postrádalo.⁶²

⁵⁸ Coleman, D., Y. (2015)

⁵⁹ Kypr, P. (2012)

⁶⁰ Chinn, J. (1994)

⁶¹ Alker, H., R. a kol. (2001)

⁶² Behenský, D., Šanc, D. (2012)

Vlivem oslabení komunistického režimu vzniklo v Moldavsku několik nových, nacionalisticky orientovaných, politických stran, které se snažily učinit ze země samostatný stát. To se jim podařilo 27. srpna 1991, kdy byla vyhlášena nezávislá Moldavská republika. Moldavské tendence zbavit se závislosti na Rusku, vycházely mimo jiné ze stálého částečného pocitu sounáležitosti k Rumunsku, se kterým se Moldavsko, ihned po získání nezávislosti, snažilo sjednotit. Rumunsko bylo rovněž prvním státem, který nezávislost Moldavska uznal.⁶³

Turkické obyvatelstvo žijící v Gagauzském regionu, na jihovýchodě země, ale tyto tendence s Moldavany nesdílelo. Proto vznesli požadavek o samostatnost nebo jen částečnou nezávislost na Moldavsku. V historii Gagauzové tento požadavek vznesli již několikrát, avšak statut autonomní oblasti jim byl udělen až v roce 1994.⁶⁴

Stejně jako Gagauzové, i obyvatelé Podněstří nesouhlasili s osamostatněním Moldavska a zároveň s myšlenkou sjednocení s Rumunskem. Tohle proruský orientované obyvatelstvo se zbytkem Moldavska sdílelo společný stát zhruba půlku století, přičemž téměř po celou společnou historii bylo Moldavsko vedeno Sovětským svazem. Podněstří, kromě krátkého období mezi lety 1941 až 1944, nikdy nebylo součástí Rumunska, a tudíž myšlenka s jeho sjednocením byla pro tuto část obyvatel absurdní. Od roku 1990 začalo Podněstří konat své vlastní volby do parlamentu a o rok později vyšla v platnost i jejich vlastní Ústava.⁶⁵

Od osamostatnění Podněsterské moldavské republiky v roce 1990, jejíž existence v mezinárodním právu byla nelegitimní, začalo docházet k četným sporům mezi moldavskými policisty a podněsterskými separatistickými jednotkami. V roce 1992 vypukla v Moldavsku občanská válka. Tento ozbrojený konflikt mezi moldavskými vládními jednotkami a separatisty podpořenými ruským vojskem byl nejvíce vyostřen na jaře 1992 v bojích o město Bendery, které se Moldavané snažili získat zpět pod svou vlastní správu. Tato občanská válka skončila 21. června 1992, podpisem příměří mezi ruským a moldavským prezidentem, čímž konflikt mezi Moldavskem a Podněstřím zamrzl.⁶⁶

⁶³ Kypr, P. (2012)

⁶⁴ Kubát, M. a kol. (2004)

⁶⁵ Hightower, R. L. II. (2010)

⁶⁶ Lynch, D. (2004)

3.4 Moldavsko a Podněstří od vyhlášení nezávislosti

Od osamocení Moldavska roku 1991 lze říci, že bylo obyvatelstvo tohoto státu rozděleno na dvě skupiny. První skupina požadovala připojení státu k Rumunsku, zatímco druhá byla proti. Popřípadě lze vyčlenit ještě třetí skupinu, jež se stále cítila být součástí Sovětského svazu a byla zastáncem myšlenky s opětovným sjednocením s Ruskou federací. Milníkem byl rok 1994, kdy se obyvatelé v referendu o připojení Moldavska k Rumunsku rozhodli proti této integraci. Téhož roku byla vládnoucí strana Lidová fronta, vedená nacionalisty, vystřídána za Demokratickou agrární stranu Moldavska. Ta oproti předešlé straně, ve své zemi, nepodporovala čistě nacionalismus, který napomáhá zemi směřovat směrem na západ, ale rovněž myšlenku obnovy zahraničních vztahů s Ruskem, které je pro Moldavsko velkým zdrojem energie a surovin. Demokratická agrární strana také přijala v roce 1994 novou Ústavu, která zajistila, o rok později, Gagauzské a Podněsterské republice větší míru autonomie. Dalším důležitým bodem ústavy byl rovněž zákaz výskytu zahraničních vojsk na celém území Moldavska, čímž chtěla vláda zajistit odchod ruské 14. armády, která byla přítomna v regionu Podněstří. Ústava rovněž změnila formu státu z poloprezidentské na parlamentní a zároveň i ekonomickou strategii, v rámci které se snažila v zemi vybudovat ekonomický systém založený na tržních principech.⁶⁷

Ve stejném období se začala formovat i Podněsterská moldavská republika. Přestože je Podněstří do současnosti *de iure* součástí Moldavska, snažilo se ukázat světu, že je na této zemi nezávislé, a že, kromě historie, nemají takřka nic společného. Ve své nově vzniklé zemi začali obyvatelé budovat kvalitní instituce, ratifikovali svou vlastní Ústavu, vytvořili si svou vlajku, národní měnu, zavedli hraniční kontroly, vytvořili svůj vzdělávací, zdravotní a sociální systém, začali uskutečňovat své demokratické prezidentské a parlamentní volby, rovněž zavedli ve své zemi tržní, soběstačné hospodářství a zahájili ekonomické a politické vztahy s ostatními zeměmi. Cílem Podněstří bylo charakterizovat své území jako samostatný, životaschopný, nezávislý stát, jež se od Moldavska plně distancuje.⁶⁸

Od roku 1994, kdy byla nezávislost Moldavska uznána už více než 170 státy mezinárodního společenství, se tato země začala zapojovat do několika mezinárodních

⁶⁷ Kubát, M. a kol. (2004)

⁶⁸ Hightower, R. L. II. (2010)

organizací, čímž si začala budovat svou zahraniční politiku. Vlivem zapojování se do těchto, protichůdně smýšlejících organizací, čímž je myšleno pozdější zahájení vztahů s EU a se státy SNS, se v současnosti o Moldavsku hovoří jako o zemi, která kolísá mezi východem a západem.⁶⁹

V dubnu roku 1994 se Moldavsko stalo jedním z členů Společenství nezávislých států, které bylo tvořeno většinou zemí bývalého Sovětského svazu, čímž zároveň vstoupilo do jejich hospodářské unie a navázalo s nimi ekonomické a politické vztahy.⁷⁰

O rok později bylo zemi uděleno členství v Radě Evropy. Tím se Moldavsko stalo první postsovětskou zemí, jež členství v této organizaci získala. Později, roku 1998, se Moldavská republika stala jedním ze zakládajících členů mezinárodní organizace GUAM. Spolu s dalšími postsovětskými zeměmi, s Gruzii, Ukrajinou a Ázerbájdžánem, začalo Moldavsko, v rámci této organizace, usilovat o pevnější vztahy s Evropskou unií a Spojenými státy. Mezi členskými zeměmi společenství GUAM byla vytvořena zóna volného obchodu a zároveň výhodnější energetická spolupráce.⁷¹

Roku 1998 proběhly v zemi parlamentní volby, které vyhrála Komunistická strana. Kypr zmiňuje, že se tak Moldavsko stalo první postsovětskou zemí, kde ve volbách parlamentu komunisté opět zvítězili.⁷² Důvěra v komunistickou stranu byla rovněž projevena v prezidentských volbách roku 2001, kde byl za prezidenta státu zvolen předseda komunistické strany, Vladimir Voronin. Občané Moldavska učinili tohle rozhodnutí zejména z důvodu nespokojenosti se současnou nízkou životní úrovní v zemi a doufali, že vydají-li se tímto směrem, dojde k jejímu zlepšení. Nespokojenost rovněž vycházela z neschopnosti prosadit se na trhu, který nevytvářel dobré podmínky pro případné podnikatele.⁷³

V červenci roku 2002 byl sestaven plán, jež měl přispět k vyřešení mírové situace a zároveň zlepšení vztahů mezi Moldavskem a Podněstřím. Tento plán byl vytvořen ruskými a ukrajinskými zástupci a zástupci Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě OBSE. Po roce a půl ale nedošlo k většímu pozitivnímu posunu, a proto se tyto tři skupiny zástupců po dvou letech setkali znovu, aby plán obnovili, přičemž k jednání

⁶⁹ Kubát, M. a kol. (2004)

⁷⁰ Coleman, D., Y. (2015)

⁷¹ GUAM - Organization for Democracy and Economic Development (2016)

⁷² Kypr, P. (2012)

⁷³ Kubát, M. a kol. (2004)

byli přizváni i zástupci Moldavské a Podněsterské republiky a rovněž i členové EU a USA jako pozorovatelé. Tento obnovený plán, který je běžně nazýván „jednání 5+2“, byl již úspěšnější. Vlivem něj bylo docíleno alespoň částečného odsunu ruské 14. armády z Podněstří, jejíž přítomnost v tomto separatistickém regionu, z důvodu porušení moldavské Ústavy, byla do této doby nelegální.⁷⁴

3.5 Současnost Moldavské republiky

Současné Moldavsko, oficiálním názvem Moldavská republika, je vnitrozemská země, nacházející se na východě Evropy, sousedící s Rumunskem a Ukrajinou. Počet obyvatel se v této zemi pohybuje kolem 3,5 miliónů. Z 75% je národnost obyvatelstva moldavská, přičemž z historického hlediska jsou Moldavané pouze Rumunové žijící na území Moldavska. Mezi nejpočetnější národnostní menšinu patří Ukrajinci, Rusové či Gagauzové, kteří se z většiny sdružují v Gagauzské autonomní oblasti, jež vznikla na jihovýchodě Moldavska v roce 1994. Hlavním městem Moldavska je Kišiněv. Často dochází k chybnému pojmenování této země jako Moldávie. Moldávie je ale pouze historický stát a dnešní Moldavsko je jen jednou z jeho částí.⁷⁵

V současnosti se Moldavsko potýká s ekonomickými problémy, které v zemi přetrvávají již od rozpadu Sovětského svazu, jehož součástí byla země do roku 1991. Kypr zmiňuje, že ekonomické problémy, které tato země má, jsou spojeny především s rozpadem Sovětského svazu. Země je v současnosti, stejně jako před rokem 1991, stále částečně závislá na vývozu zemědělských plodin, nicméně před rokem 1991 byl hlavním exportním cílem Sovětský svaz, který Moldavsko v tomto vývozu značně podporoval a byl jeho největším dodavatelem energií, které země na oplátku získávala za zvýhodněnou cenu. Kypr dále zdůrazňuje, že po osamostatnění Moldavska od Sovětského svazu, přestalo Rusko moldavské zemědělství tolik podporovat a země, i když zemědělsky velice úrodná, tak ztratila svého největšího příjemce zemědělských surovin.⁷⁶

V současnosti ale Moldavsko vykazuje velkou snahu o integraci mezi země evropského kontinentu, a tím se v budoucnu stát jednou ze zemí Evropské unie. Jistého pokroku země docílila v roce 2014, kdy byla podepsána mezi Moldavskem a Evropskou unií Asociační dohoda, která značně otevřela moldavský trh směrem na západ a zajistila

⁷⁴ Coleman, D., Y. (2015)

⁷⁵ Central Intelligence Agency (2016) – Informace o struktuře obyvatelstva se vztahují pouze na obyvatelé Moldavské republiky, tedy bez Podněstří.

⁷⁶ Kypr, P. (2012)

tak zrušení cel na velkou část moldavského zboží exportujícího do Evropské unie. Jednou z podmínek pro uskutečnění tohoto kroku bylo přizpůsobení se Moldavska zemím EU v modernizaci a demokratizaci země.⁷⁷ Moldavsko tedy učinilo od svého vzniku velký pokrok, nicméně v porovnání s ostatními zeměmi evropského kontinentu, je z velké části jeho ekonomika stále závislá na primárním sektoru. Moldavsko je tak nejchudší zemí evropského kontinentu.⁷⁸

Moldavsko se ve své zemi potýká nejen s ekonomickými, ale i s dalšími problémy. Jedním z nich je nevyřešená situace s Podněsterskou separatistickou oblastí, jež, jak bylo zmíněno, se nachází na levé straně řeky Dněstr. Z pozice Moldavska je Podněstří region, nad kterým sice nemá plnou moc, nicméně vzhledem k neuznání Podněstří jako nově vzniklý suverénní stát, nelze prohlásit, že by nebyl součástí Moldavské republiky.⁷⁹

Podle Riegla lze dokonce Moldavsko zařadit do skupiny států, které je možné z různých důvodů nazvat kvazistátem. Riegl mimo jiné pojmenovává kvazistátem jakoukoli entitu, na jehož území se nachází entita, kterou lze mezi kvazistáty rovněž zařadit. Vezmeme-li v úvahu, že Podněsterská moldavská republika a Gagauzská autonomní oblast se pokusily o secesi od Moldavska, lze o Moldavsku uvažovat jako o kvazistátu, na jehož území se nachází jiné entity.⁸⁰ Avšak na druhou stranu, dle zadání kritérií Montevidejské úmluvy o právech a povinnostech státu, nelze suverenitu Moldavské republiky zpochybnit.

3.6 Současnost Podněsterské moldavské republiky

Podněstří, oficiálním názvem Podněsterská moldavská republika, je poměrně malé území, nacházející se na východě Evropy, sousedící s Ukrajinou a Moldavskem. Jeho rozloha činí 4 163 km². Od Moldavska je odděleno přírodní hranicí, řekou Dněstr a až na město Bendery, se nachází na jeho levém břehu. Hlavním městem tohoto státu je Tiraspol. V této malé zemi žije 555 tisíc obyvatel, přičemž většina z nich se hlásí k moldavské (31,9 %), ruské (30,4 %) či ukrajinské (28,8 %) národnosti.⁸¹

⁷⁷ Denková, A. (2014)

⁷⁸ Central Intelligence Agency (2016)

⁷⁹ Kubát, M. a kol. (2004)

⁸⁰ Riegl, M. (2010)

⁸¹ Ministry of Foreign Affairs of Pridnestrovian Moldavian Republic (2016)

Již v období, kdy bylo celé Moldavsko součástí Sovětského svazu, lišilo se Moldavsko a Podněstří v mnoha oblastech. Rozdíly se týkaly především podoby jejich hospodářství. Zatímco Moldavsko bylo, především zemědělskou zemí, v Podněstří byl kladen důraz na průmyslovou výrobu. Jednalo se především o budování strojírenských podniků a center na výrobu zbraní. Přesto, že Podněstří tvoří pouhých 8% území Moldavska, v roce 2010 se zde nacházelo 40% veškeré moldavské průmyslové výroby.⁸²

Prvním prezidentem Podněsterské republiky byl Igor Smirnov. V prezidentských volbách byl poprvé do své funkce zvolen v roce 1991, a poté ještě třikrát. Od svého vzniku se v zemi konají pravidelné demokratické volby, které jsou nicméně mezinárodním společenstvím viděny jako nespravedlivé, zejména z důvodu nemožnosti opozičních kandidátů ucházet se o prezidentské místo. Behenský a kol. rovněž zmiňují fakt, že je naprostá většina podněsterských médií vlastněna podněsterskou vládou, a tudíž dochází ke klamání lidu, vlivem cenzury a podávání zkreslených informací. V neposlední řadě autoři hovoří o diskriminaci moldavsky mluvícího obyvatelstva žijícího na území Podněstří. Nejvíce se diskriminace projevuje v institucích a školství, kde je ve většině případů používána ruština, a tudíž obyvatelé, jež hovoří pouze moldavštinou, nemají například tolik možností ke studiu či uplatnění se na trhu práce.⁸³

Jak již bylo zmíněno, Podněstří je entita, o které lze do jisté míry říci, že se nachází na území dnešní Moldavské republiky. Úvaha o existenci Podněstří jako státu je sporná, jelikož dle klasických teorií o charakteristice státu, vycházejících z Montevidejské úmluvy, je tato entita způsobilá být uznána za stát. Kritéria státu, které Podněstří splňuje, jsou obyvatelstvo, území, vláda a vedení zahraničních vztahů. Nicméně vezmeme-li v úvahu kritéria Riegla⁸⁴ či Jankuv a kol.⁸⁵, jež určují, zdali je stát suverénním státem, Podněstří tato kritéria nespĺňuje. Postrádá důležitý aspekt, kterým je jeho mezinárodní uznání.⁸⁶

Ve skutečnosti je Podněstří jedním z kvazistátů, konkrétně pak figuruje ve skupině de facto států. De facto nezávislých států na politické mapě světa najdeme několik. Od roku 1990 vykazuje tento region všechny aspekty, jež podobu de facto státu charakterizují. Podle Jankuv a kol. jsou první tři aspekty tohoto útvaru totožné

⁸² Behenský, D., Šanc, D. (2012)

⁸³ Ibid

⁸⁴ Riegl, M. (2010)

⁸⁵ Jankuv, J. a kol. (2014)

⁸⁶ Council on Foreign Relations (2016)

s charakteristikou jakéhokoli nezávislého suverénního státu. Prvním předpokladem pro získání tohoto statusu je přesně vymezené území, které Podněstří splňuje. Region rovněž vykazuje stálým obyvatelstvem žijícím trvale na tomto území, což je druhý aspekt charakterizující de facto stát. Třetím bodem, kterým lze Podněstří ztotožnit s nezávislým státem je přítomnost stabilní vlády. Čtvrtý bod, který popisuje de facto stát, je důležitý, jelikož právě tento aspekt je klíčovým při rozhodování o de facto statusu. Posledním aspektem je tedy absence mezinárodního uznání, čímž se de facto státy liší od těch suverénních.⁸⁷

Poslední zmíněná charakteristika bývá velkým bodem rozporu, jelikož není přesně stanoven počet zemí mezinárodního společenství, jež musí stát uzнат, aby se stal jedním z nich. Ovšem při určování statusu Podněstří je udělení de facto státu jednoznačné. Suverenitu Podněstří neuznává žádný stát mezinárodního společenství. Tento region uznaly pouze tři územní jednotky, jež stejně jako Podněstří vykazují všemi znaky de facto státu, gruzínské regiony Abcházie a Jižní Osetie a arménský Náhorní Karabach.⁸⁸

Poslední aspekt, který charakterizuje de facto stát a odlišuje ho tím od ostatních suverénních států, patřících do mezinárodního společenství, je rovněž velice důležitý. De facto stát se snaží vystupovat jako suverénní nezávislý stát, jehož vnitřní suverenita je naplněna již zakládáním kvalitních institucí, přítomností a dobrým fungováním vlastní vlády a schopností postarat se o své vlastní obyvatelstvo.⁸⁹ Všechny tyto body je možné aplikovat na Podněstří, jež vykazuje právě kvalitními institucemi a dobrou a nezávislou vládou.

⁸⁷ Jankuv, J. a kol. (2014)

⁸⁸ Ibid

⁸⁹ Caspersen, N. (2012)

4 Zahraničně obchodní politika Moldavské a Podněsterské republiky

Do roku 2003 byla politická a zároveň obchodní orientace Moldavské a Podněsterské republiky do jisté míry totožná. Obě země se orientovaly především na obchodní transakce s Ruskou federací. Tento fakt byl dán několika faktory, jedním z nich je historická vazba, jelikož Moldavsko, včetně Podněstří, bylo téměř celé 20. století součástí Sovětského svazu. Druhým faktorem je samotná moc Ruské federace na světovém trhu. Nejen Moldavsko a Podněstří, ale mnoho jiných států evropského kontinentu jsou na obchodování s Ruskem téměř závislé. Dalším faktem, jež úzce souvisí s mocí Ruska, je závislost na dodávkách plynu a ropy z této země. Již v minulosti se Rusko několikrát rozhodlo strategicky využít svého postavení, vycházejícího z velkých zásob těchto dvou surovin, při prosazování svých politických záležitostí v Moldavské republice.⁹⁰

Od roku 2003 už nicméně nelze říci, že by se zahraniční orientace těchto dvou zemí shodovala. Zatímco Podněstří neustále zůstává „ve stínu“ Ruské federace, Moldavsko mění svou zahraničně politickou strategii a začíná se orientovat směrem k Evropské unii. V roce 2003 se Rusko, prostřednictvím Kozakova memoranda pro urovnání vztahů v Podněstří, snažilo obnovit politické a ekonomické vztahy s celým Moldavskem. Moldavský prezident plán podepsat odmítl, čímž se tento fakt stal symbolem pro zahájení vytváření vztahů se západními organizacemi. Ruská federace proto uvalila embargo na import moldavských vín, což je jedna z komodit, na které je ve svém vývozu Moldavsko nejvíc závislé. V zemi tak došlo ke značnému poklesu vývozu a rovněž příjmů z tohoto vývozu získávajících.⁹¹ Změna zahraničně obchodní orientace nicméně není tak razantní. Moldavsko sice dostalo zvýhodněný přístup na trh v rámci EU, ovšem velký podíl na jeho vývozu i dovozu má neustále Ruská federace.⁹²

4.1 Moldavský zahraniční obchod

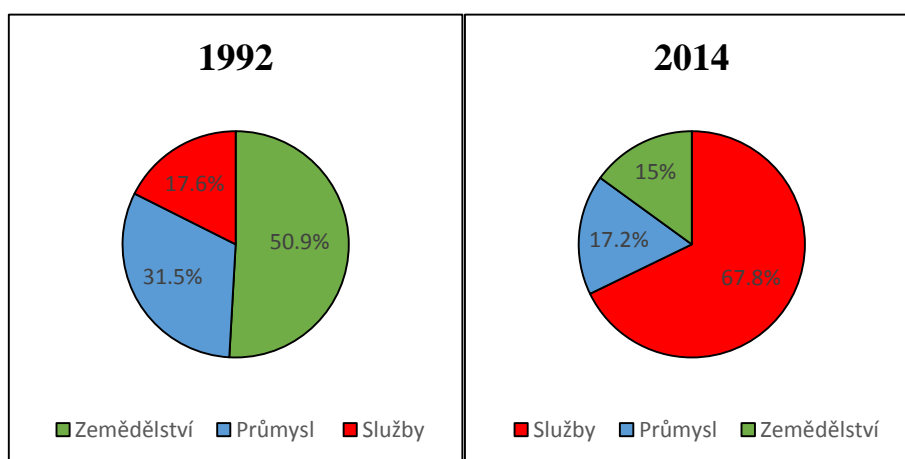
Od roku 1991, tedy od vzniku samostatné Moldavské republiky, se zahraničně obchodní politika této země v mnohém změnila. Tato změna již vychází ze samotné částečné přeměny jejího hospodářství. Zatímco po rozpadu Sovětského svazu, byla Moldavská republika především, zjednodušeně řečeno, zemědělskou zemí, v současnosti

⁹⁰ Votavová, V. (2013)

⁹¹ Behenský, D., Šanc, D. (2012)

⁹² Business Info (2015)

je rozložení její ekonomiky ne příliš odlišné od ekonomik zemí, jež lze zařadit mezi rozvinuté. Z hlediska rozložení podílu jednotlivých sektorů na HDP země v roce 2014, z 67,8 % se na HDP podílí sektor služeb, následovaný z 17,2 % sektorem průmyslu a z 15 % sektorem zemědělství. Pro porovnání, v roce 1992, tedy rok po osamostatnění Moldavska, tomu bylo následovně. V první řadě se na HDP podílel z 50,9 % sektor zemědělství, následován z 31,5 % sektorem průmyslu a teprve poté z 17,6 % sektorem služeb.⁹³

Graf č. 1: Procentuální zastoupení jednotlivých sektorů na HDP Moldavska (autorka, zdroj: The World Bank 2016)

Z grafů lze zaznamenat trend, při kterém dochází k přibližování Moldavska k zemím s rozvinutou ekonomikou. Rozvinutou ekonomiku lze, podle kritérií zmíněných v grafu č. 1, popsat jako největší podíl sektoru služeb, následován podílem sektoru průmyslu a teprve poté podílem sektoru zemědělství na výši HDP dané země.⁹⁴ V roce 2000, tedy 9 let po vzniku samostatné Moldavské republiky, lze říci, že trend největšího podílu služeb Moldavsko splňuje, avšak podíl zemědělství převyšoval podíl průmyslu. O 15 let později došlo k vysokému nárůstu sektoru služeb, podílejícího se na celkovém HDP země. Naopak rapidně klesl podíl zemědělství a nepatrně i podíl průmyslu, přičemž podíl zemědělství klesl natolik, že sektor průmyslu se dostal na druhé místo v podílu na HDP. Pořadí podílů sektorů tak odpovídá pořadí, jež má většina vyspělých zemí světa.⁹⁵

⁹³ The World Bank (2016)

⁹⁴ Management Mania (2013)

⁹⁵ The World Bank (2016)

Moldavsko nicméně dle kritérií, jež udává Světová banka, mezi vyspělé ekonomiky zařadit nelze. Kritéria, jež Světová banka uvádí, jsou výše HND na osobu v amerických dolarech. Země se pak člení do kategorií s nízkým důchodem, s nižším středním důchodem, s vyšším středním důchodem a s vysokým důchodem. Dle rozvinutosti ekonomik pak do kategorie rozvinutých zemí patří pouze země s vysokým důchodem.⁹⁶ Výše moldavského HND na osobu byla, v roce 2014, 2 239 USD. Dle dělení Světové banky je Moldavská republika zařazena mezi země s nižším středním důchodem, a tím o ní nelze prohlásit, že by byla rozvinutou zemí.⁹⁷

4.1.1 Vývoz a dovoz

Od vzniku Moldavska došlo ke značným změnám ve struktuře exportních a importních produktů. Zatímco v době vzniku samostatného Moldavska, byla země známá především jako země zaměřující se na vývoz vinné révy a produktů z ní vyrobených, v současnosti dochází k částečné diverzifikaci vývozních i dovozních artiklů. V současnosti tato země nejvíce vyváží právě produkty průmyslové výroby, až teprve poté jsou to zemědělské produkty. Celkový export Moldavska, v roce 2014, činil 2,05 miliard USD. Výše importovaného zboží, pro rok 2014, je 4,12 miliard USD.⁹⁸ Saldo obchodní bilance tak vychází na -2,07 miliard USD, což o Moldavsku vypovídá, že je zemí, kde převažuje dovoz nad vývozem. Největším exportním partnerem Moldavské republiky, pro rok 2014, bylo Rumunsko, jež nahradilo Rusko, které bylo největším příjemcem moldavského zboží do roku 2013. Ruská federace je tedy na druhém místě v exportním partnerství, následováno Itálií, Německem, Běloruskem a Ukrajinou. Výčet zemí, jež jsou naopak největšími dovozci zboží do Moldavska, je z většiny obdobný s předchozím seznamem. První dvě místa rovněž obsadilo Rumunsko a Rusko, nicméně jsou následovány Ukrajinou, Čínou, Německem a Itálií.⁹⁹

4.2 Podněsterský zahraniční obchod

Podněsterské hospodářství je od počátku založení státu téměř neměnné. Již v minulosti, v období nadvlády Sovětského svazu, si do jisté míry Ruská federace rozdělila, řekou Dněstr, tehdejší Moldavskou SSR na dvě, ekonomicky odlišné, oblasti. Moldavský stát byl, jak již bylo zmíněno, především zemědělskou oblastí, zatímco

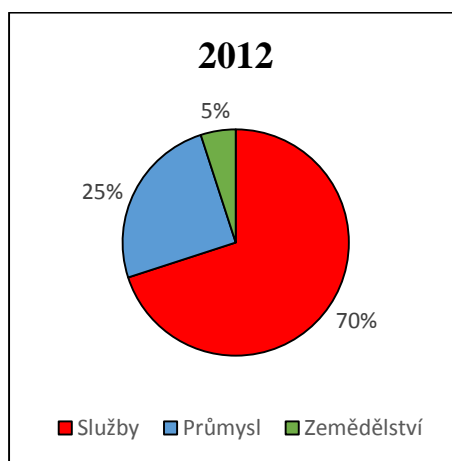
⁹⁶ Syrovátka, M., Harmáček, J. (2014)

⁹⁷ The World Bank (2016)

⁹⁸ Council on Foreign Relations (2016)

⁹⁹ Business Info (2015)

v Podněstří byla situována především těžká průmyslová výroba a zemědělské aktivity zde byly vykonávány pouze v malé míře. Tehdejší tendence se přenesly rovněž do současnosti, kdy podíl průmyslu na celkovém HDP země, v roce 2014, činil 25 %. Tento poměrně vysoký podíl průmyslu je ovlivněn především zvýhodněnými dodávkami plynu z Ruské federace do tohoto regionu. Nicméně přestože je země převážně průmyslová, většina průmyslových podniků je ovládána jen několika obrovskými průmyslovými společnostmi. Zemědělství, jak již bylo zmíněno, se na výši HDP podílí minimálně, a to 5 %, přičemž převažuje rostlinná produkce nad živočišnou. Zbýlých 70 % poté připadá sektoru služeb.¹⁰⁰ Celková výše HDP na osobu, v roce 2012, byla 2 000 USD¹⁰¹, což lze, stejně jako Moldavsko, zařadit mezi země s nižším středním příjmem, a tudíž i zemi rozvojovou.

Graf č. 2: Procentuální zastoupení jednotlivých sektorů na HDP Podněstří (autorka, zdroj: Lupușor, A. a kol. 2014)

4.2.1 Vývoz a dovoz

Přestože Podněstří není mezinárodně uznaným státem, všechny jeho zahraniční obchodní transakce jsou považovány za vývoz a dovoz. Rovněž výměna zboží mezi levým a pravým břehem řeky Dněstr je považována za zahraniční obchod realizován mezi dvěma státy.¹⁰² Podněsterský zahraniční obchod se především odvíjí od výrobků, jež jsou v zemi nejvíce produkovány. To znamená, že se vývoz týká zejména produktů průmyslové výroby, která je pro Podněstří typická. Země je konkrétně nejvíce závislá na vývozu výrobků z kovu a energetických surovin. Téměř veškerou výrobu kovových

¹⁰⁰ Lupușor, A. a kol. (2014)

¹⁰¹ Popescu, N., Litra, L. (2012)

¹⁰² Prohnițchi, V., Lupușor, A. (2013)

produktů má na starost podnik Moldovan Metallurgical Plant, jež sídlí v podněsterském městě Rybnitsa. Rovněž energetická produkce je z většiny situována jen do jednoho podniku, a to do Energy Power Plant, přičemž obě společnosti vlastní Alisher Usmanov, jeden z nejbohatších Rusů. Vývoz zboží z podněsterského regionu je tak ovládáno úzkou skupinou nejbohatších lidí nejen z Podněstří, ale i z Ruské federace. Z většiny se obchodní transakce Podněsterské republiky týká obchodu s Moldavskou republikou na pravé straně řeky Dněstr a Ruskou federací. Země rovněž v některých odvětvích obchoduje s Evropskou unií, přičemž nejužší obchodní vztahy má, podobně jako Moldavsko, s Rumunskem, Itálií a Německem.¹⁰³

4.3 Porovnání moldavské a podněsterské zahraničně obchodní politiky

Při zkoumání a následném porovnání moldavské a podněsterské zahraničně obchodní politiky, je nutno dbát na několik rozlišností vycházejících již z členství v mezinárodních organizacích, jako WTO či EU. WTO i EU do jisté míry upravují obchodní politiky zemí, jež jsou této organizaci součástí či zemí, s nimiž mají podepsané smlouvy o zvýhodněných obchodních politikách. Zatímco Moldavsko je od roku 2001 členem organizace WTO a v roce 2014 podepsalo Asociační dohodu s EU, čímž se zavazuje plnit požadavky těchto organizací vztahující se k mezinárodnímu obchodu, Podněstří nikoliv.¹⁰⁴ Skutečnost, že Podněstří není členem těchto organizací, je dána nemožností Moldavské republiky, od osamostatnění podněsterského regionu, toto území kontrolovat, a tím do jeho vnitřních záležitostí jakkoliv zasahovat. WTO, stejně jako EU, stanovují pravidla obchodu se zemědělským a nezemědělským zbožím, obchodu se službami, udávají celní ochranu a povolený rozsah exportního zboží.¹⁰⁵

Vlivem podepsání těchto smluv Moldavskem, se tak tato země oproti Podněstří řídí obchodními podmínkami plynoucími z členství ve WTO a EU, což ovlivňuje současnou obchodní politiku této země. Výsledky plynoucí z podepsání Asociační dohody nejsou tak viditelné, jelikož země profituje z těchto výhod teprve druhým rokem, nicméně výsledky plynoucí z členství Moldavska ve WTO jsou patrnější. Mezi nejpatrnější výsledky, kterých Moldavsko vlivem podepsání WTO dosáhlo, je změna jeho zahraniční orientace, ke které došlo vlivem zahájení zahraničních vztahů i s jinými zeměmi, než pouze se zeměmi v blízkém regionu. Druhým patrným výsledkem je větší

¹⁰³ Prohnițchi, V., Lupușor, A. (2013)

¹⁰⁴ World Trade Organization (2016)

¹⁰⁵ Ministerstvo průmyslu a obchodu (2010)

počet států, se kterými vede Moldavsko zahraniční vztahy a třetím je změna ve struktuře svého hospodářství, s čímž souvisí změna exportních a importních artiklů.

4.3.1 Počet států, se kterými vede Moldavsko a Podněstří zahraničně obchodní vztahy

První rozlišnost v zahraničních politikách těchto dvou států vychází ze dvou skutečností. Jednou je již zmíněné členství Moldavska ve WTO, které mu zajistilo vyšší počet států, se kterými nyní vede svou zahraniční politiku, a druhou skutečností jsou následky rozdílné právní legitimacy těchto států. Zatímco Moldavsko je suverénním státem dle všech aspektů zmíněných v předešlých kapitolách, Podněstří je charakterizováno jako de facto stát. Vystupování de facto států je na mezinárodním poli nelegitimní, čímž je mu z právního hlediska zabráněn vstup do jakékoli mezinárodní organizace, jako OSN, EU, NATO, OBSE a dalších. Nicméně reálné vystupování podněsterského regionu na mezinárodním poli je od této teorie zcela odlišné. I přes právní nelegitimitu vstupovat do zahraničních vztahů, se Podněstří zahraničního obchodu s jinými státy účastní.¹⁰⁶

Podněstří sice disponuje svým vlastním Ministerstvem zahraničních věcí, nicméně jeho struktura se od jiných států liší. Porovnáme-li strukturu tohoto ministerstva se strukturou v Moldavsku, velikost ministerstva v Podněstří je značně menší. Zatímco Ministerstvo zahraničních věcí Moldavska se člení na pět sekcí¹⁰⁷, MZV Podněstří disponuje pouze dvěma sekcemi, a to Generálním odborem zahraničních věcí, kam se řadí například oddělení pro vzdálené zahraniční státy a mezinárodní organizace, oddělení pro státy SNS či oddělení pro zahraniční ekonomické aktivity a druhou sekcí, jež zahrnuje další technická oddělení. Jak již bylo zmíněno, Podněstří je sice jedním z nejaktivnějších de facto států ve vedení zahraničních vztahů, nicméně z důvodu absence jeho mezinárodního uznání, dochází k oficiální reprezentaci pouze ve státech, které ho uznávají, jimiž jsou Jižní Osetie a Abcházie.¹⁰⁸ Nicméně mezinárodní vztahy těchto entit se liší. Zatímco Abcházie a Jižní Osetie jsou státy, jež dosáhly mezinárodního uznání od Nikaraguy, Venezuely, Nauru či Tuvalu, které jsou členy OSN, jejich zastoupení v těchto státech je oficiální. Podněstří oproti tomu vede většinu svých zahraničních vztahů, tedy i včetně vztahů s Ruskou federací neoficiálně, oficiální zastoupení má pouze ve státech,

¹⁰⁶ Behenský, D., Šanc, D. (2012)

¹⁰⁷ Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova (2016)

¹⁰⁸ Shelest, H. (2013)

kteře jeho nezávislost uznávají, a těmi jsou právě zmíněné neuznané entity Abcházie a Jižní Osetie. Podněstří je sice rovněž uznáno Náhorním Karabachem, nicméně z důvodu jeho nízké aktivity, v tomto státě oficiální reprezentace chybí.¹⁰⁹ Sečteme-li státy, se kterými tyto země mají uzavřené bilaterální dohody, jež smějí být podepsány pouze mezi státy, které se navzájem uznaly, Moldavsko takových smluv uzavřelo 87¹¹⁰ a Podněstří pouze 3.¹¹¹

4.3.2 Odlišná zahraničně obchodní orientace

Druhý rozdíl v zahraničně obchodních politikách Moldavské a Podněsterské republiky vyvstává ve výčtu zemí, se kterými vedou svůj zahraniční obchod. Počátek odlišné zahraniční orientace těchto dvou států lze datovat rokem 2003, kdy dochází ke změně preferencí moldavské zahraniční politiky, která se, po již zmíněném Kozakově memorandu, které v důsledku vyvolalo blokádu dovozu moldavských vín do Ruské federace, odklání od obchodování se státy SNS a začíná navazovat vztahy s Evropskou unií. Značný nárůst obchodu s EU byl dán rovněž přijetím Rumunska do této unie, jelikož právě s touto zemí má Moldavsko nejužší obchodní vztahy.¹¹²

Zahraniční vztahy Moldavska s Evropskou unií započaly roku 2004, vytvořením Akčního plánu Evropské politiky sousedství EPS, který Moldavsku zaručoval lepší ekonomickou spolupráci, a zároveň zde proběhla první diskuze o možném budoucím podepsání Asociační dohody (AA z anglického Association Agreement) a dohody o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu, známé pod anglickou zkratkou DCFTA (z anglického Deep and Comprehensive Free Trade Area). O čtyři roky později byly Evropskou unií Moldavsku poskytnuty autonomní obchodní preference, jež pro zemi znamenaly zvýhodněný dovoz některých moldavských zboží na evropský trh.¹¹³

Přijetím Akčního plánu došlo k prohloubení rozdílu v prioritních zemích Moldavska a Podněstří pro jejich zahraniční obchod. Z grafu č. 3 lze vyčíst, že v roce 2012, byly prioritními zeměmi pro vývoz zboží z podněsterského regionu země Společenství nezávislých států, kde bylo vyváženo 68 % veškerého podněsterského zboží. Export do zemí SNS je následován vývozem do zemí Evropské unie, který činí 29,1 % z celkového podněsterského vývozu. Moldavský export má opačné pořadí prioritních

¹⁰⁹ Shelest, H. (2013)

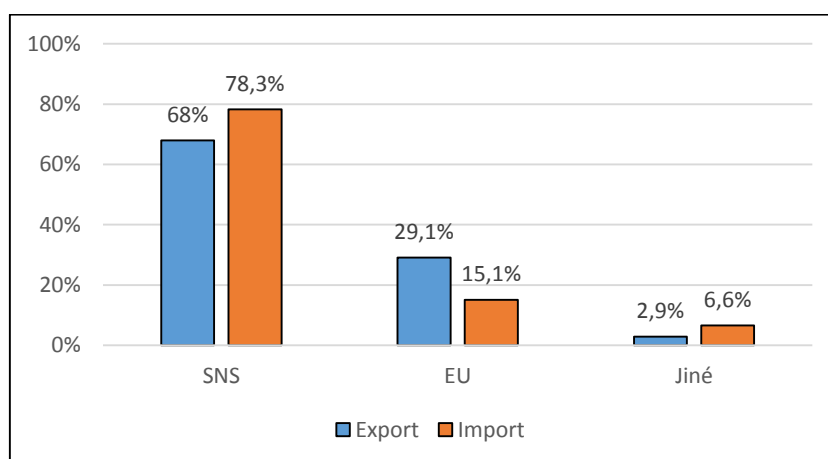
¹¹⁰ Ministry of Foreign Affairs and European Integration of the Republic of Moldova (2016)

¹¹¹ Shelest, H. (2013)

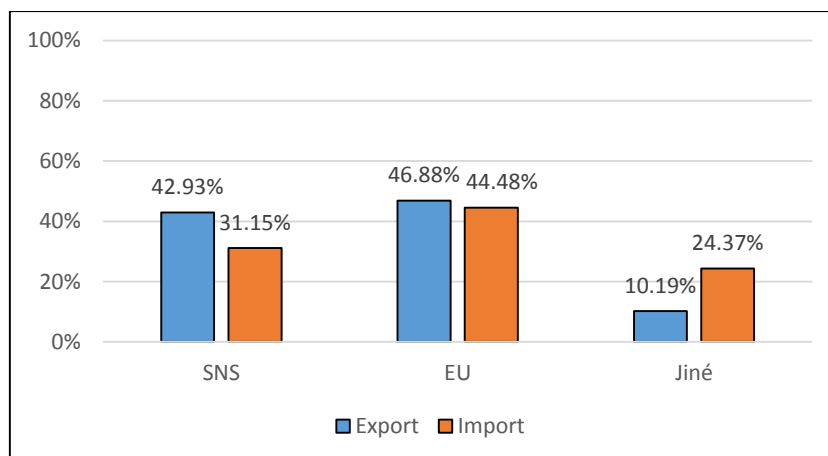
¹¹² US Aid (2010)

¹¹³ Votavová, V. (2013)

skupin zemí, nicméně rozdíl mezi exportem do EU (46,88 %) a do SNS (42,93 %) není tak razantní. Pořadí skupin zemí, jež jsou prioritními v importu zboží do Moldavska a Podněstří je stejné, nicméně rozdíly mezi dovozem ze států SNS a EU jsou větší. Zatímco 78,3 % dováženého zboží do Podněstří je importováno ze států SNS, podíl dováženého zboží z EU činí pouhých 15,1 %. Pořadí prioritních importních partnerů u Moldavska je rovněž opačný a rozdíl opět není tak viditelný, nicméně v porovnání s exportem lze zaznamenat, že import zboží ze států SNS již není tak velký.

Graf č. 3: Podněsterský import a export v roce 2012
(autorka, zdroj: Prohnițchi, V., Lupușor, A. 2013)

Graf č. 4: Moldavský import a export v roce 2012
(autorka, zdroj: National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, 2016)

Velkým bodem rozporu mezi Moldavskem a Podněstřím v tomto období se stalo již zmíněné možné uzavření Asociační dohody včetně dohody o prohloubené a komplexní zóně volného obchodu s Evropskou unií. Zatímco většina Moldavanů spatřuje velké výhody v podpisu těchto smluv, opačný názor na to má ruské a ukrajinské obyvatelstvo žijící v Podněstří.¹¹⁴ Paradoxem v této situaci je fakt, že právě Podněstří by z podepsání těchto smluv profitovalo více než samotné Moldavsko. Z důvodu nadbytku některých zemědělských produktů v rámci Evropské unie, se má odstranění cel na dovezené zboží totiž týkat především komodit průmyslové výroby, která je z většiny situována právě v podněsterském regionu.¹¹⁵ Podněstří podepsání těchto smluv odmítalo zejména kvůli samotnému postojí Ruska, které je největším obchodním partnerem Moldavské republiky a již v minulosti této skutečnosti využilo k zastrašení země z blokády jejích exportních výrobků. Převážně obyvatelé Podněstří a rovněž i část Moldavanů má tudíž obavy, že by Rusko svého postavení mohlo využít znovu.¹¹⁶

Přes všechny obavy z ruské blokády, moldavský prezident AA/DCFTA v červnu roku 2014, podepsal.¹¹⁷ Podněstří se k podepsání této dohody nevyjádřilo, a jelikož neexistují ani domněnky, že by svůj názor změnilo, nebude se na něj tato dohoda vztahovat. EU se ale přesto snaží informovat podněsterskou společnost a podniky o výhodách plynoucích z uzavření DCFTA. EU také doufá, že podněsterské elity tak vynaloží snahu o přesvědčení současného prezidenta Ševčuka, aby tuto dohodu podepsal. Sekundárním cílem Evropské unie je totiž pokusit se, skrze tuto dohodu, sjednotit Moldavsko s Podněstřím v jeden federativní stát.¹¹⁸

Vlivem podepsání Asociační dohody s Evropskou unií, došlo ke značnému omezení moldavských obchodních transakcí ze strany Ruské federace. To v důsledku ještě více zvýšilo obchodní transakce Moldavska s EU. V roce 2014, po podepsání Asociační dohody, došlo k nárůstu moldavského exportu do zemí EU o 9,5 % oproti roku 2013. V tu stejnou dobu byl rovněž zaznamenán pokles exportu do Ruské federace, a to o 20,3 %.¹¹⁹ Z celkového exportu Moldavské republiky je tak největším exportním partnerem EU, kam v lednu, roku 2016, směřuje 66,84 % celkového moldavského vývozu, zatímco do států SNS směřuje 16,89 % tohoto vývozu. V celkových částkách

¹¹⁴ Konończuk, W., Rodkiewicz, W. (2012)

¹¹⁵ European Commission (2014)

¹¹⁶ Votavová, V. (2013)

¹¹⁷ Evropský parlament (2015)

¹¹⁸ Konończuk, W., Rodkiewicz, W. (2012)

¹¹⁹ Business Info (2015)

moldavský export do zemí SNS činí 19 720 milionů USD a do zemí EU 78 051 milionů USD.¹²⁰

Zahraničně obchodní politika Podněsterské moldavské republiky je z právního hlediska složitější než u Moldavska. Jelikož je Podněstří neuznaným státem, který je po celou dobu své existence závislý na pomoci Ruské federace, je zjevné, že i jeho zahraniční obchod bude touto skutečností ovlivněn. V období nadvlády Sovětského svazu nad Moldavskou SSR byla zahraniční orientace Podněsterského regionu zřejmá. Podněstří, jež se v této době stalo průmyslovou oblastí Sovětského svazu, bylo závislé na dodávkách surovin, které mu v rámci sovětského partnerství Ruská federace dodávala. Po osamostatnění Moldavska od Ruské federace se hospodářská závislost Podněstří na Rusku nezměnila a Rusko začalo podněsterským podnikům poskytovat suroviny za zvýhodněnou cenu. Podněstří si tak u Ruska vytvořilo dluh a většina rozhodovacích procesů se, v podněsterském regionu, začala odvíjet od zájmu Ruské federace. Tento fakt závislosti byl rovněž podpořen při odehrání konfliktu mezi Moldavskou a Podněsterskou republikou, kdy byli podněsterští separatisté podpořeni armádou Ruské federace.¹²¹

V současnosti, i když se Podněsterská republika snaží získat status suverénního státu, a stát se tak právním subjektem mezinárodního společenství, kterého se snaží dosáhnout prostřednictvím navazování vztahů s ostatními zeměmi, neustále zůstává závislá na zahraničním obchodu s Ruskou federací, bez něhož by, podle Prohniŭchi a Lupușor, nepřežila.¹²² Nesvoboda v rozhodovacím procesu Podněsterského regionu se rovněž projevila při podepsání již zmíněné AA/DCFTA s Moldavskem, při kterém se Podněstří nevyjádřilo, a tudíž se na jeho zboží zvýhodněné tarify neuplatňují. I přes fakt, že zvýhodněné by byly především výrobky průmyslové výroby, jež jsou typickými právě pro tuto oblast, se Podněstří rozhodlo tuto smlouvu nepodepsat.¹²³

¹²⁰ National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (2016)

¹²¹ Devyatkov, A. (2012)

¹²² Prohniŭchi, V., Lupușor, A. (2013)

¹²³ Centre for Strategic Studies and Reforms (2003)

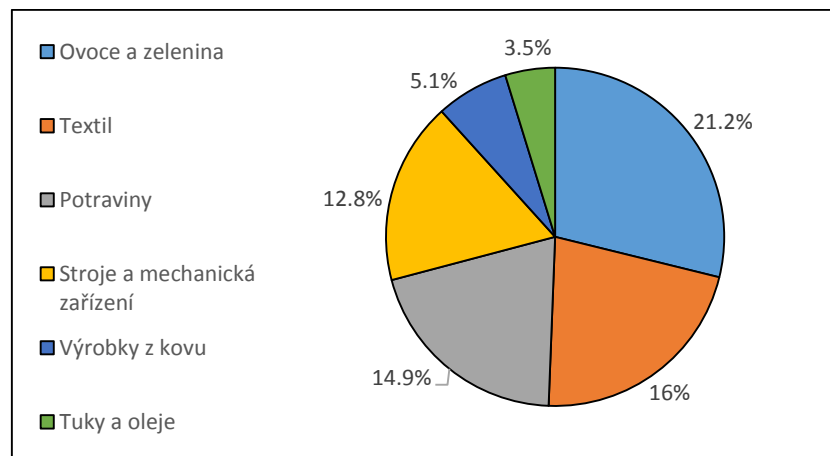
4.3.3 Diverzifikace vývozu

Třetí rozlišnost zahraničního obchodu vychází již ze samotné struktury hospodářství těchto zemí, které jsou popsány v předchozích podkapitolách, a ze kterých se odvíjí struktura vývozních artiklů. Zatímco Podněstří je převážně průmyslová země, soustředící se na průmyslovou výrobu, Moldavsko, i když v současnosti dochází k částečné přeměně struktury jeho hospodářství, se, oproti ostatním zemím Evropského kontinentu, stále z velké části soustředí na zemědělskou výrobu. Následný výčet exportního zboží je vlivem této skutečnosti rozdílný.

Největším vývozním artiklem Moldavska bylo v roce 2011 ovoce a zelenina, které se na exportu podílely z 21,2 %, následovány z 16 % textilem, z 14,9 % potravinami včetně alkoholických, nealkoholických nápojů a tabáku, dále to byly z 12,8 % stroje a mechanická zařízení, z 5,1 % kovové produkty a z 3,5 % živočišné a rostlinné tuky a oleje.¹²⁴ Největším podněsterským exportním artiklem v roce 2011 byly z 32,7 % výrobky z kovu, následovány energetickými produkty, které se na exportu podílely z 25,1 %, potravinami z 8,4 %, textilem ze 7,9 %, obuví z 6,5 % a výrobky dále použité ve stavebnictví z 5,2 %.¹²⁵

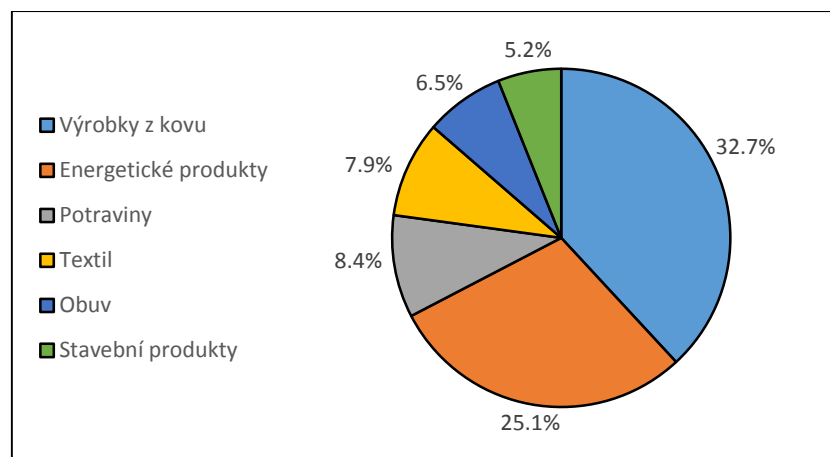
¹²⁴ National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (2016)

¹²⁵ Prohnițchi, V., Lupușor, A. (2013)

Graf č 5: Struktura moldavského exportu v roce 2011

(autorka, National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, 2016)

Graf č. 6: Struktura podněsterského exportu v roce 2011

(autorka, z Prohnițchi, V., Lupușor, A. 2013)

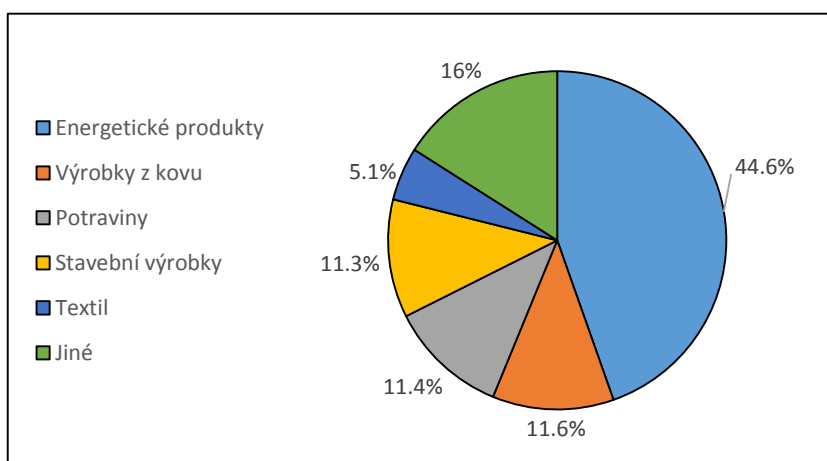
Nadpoloviční většina vývozních artiklů je u obou zemí sice výsledkem průmyslové výroby, nicméně procentuální zastoupení vývozu zemědělských surovin je u těchto států odlišné. Zatímco moldavská struktura vývozu je v roce 2011 ze 41 % zemědělského charakteru¹²⁶, v podněsterském vývozu jsou zemědělské produkty zastoupeny pouze z 5%.¹²⁷

Struktura zboží, jež je naopak do Podněstří dovážena se od struktury exportovaného zboží neliší, liší se pouze jejich pořadí. 44,6 % importovaného zboží tvoří

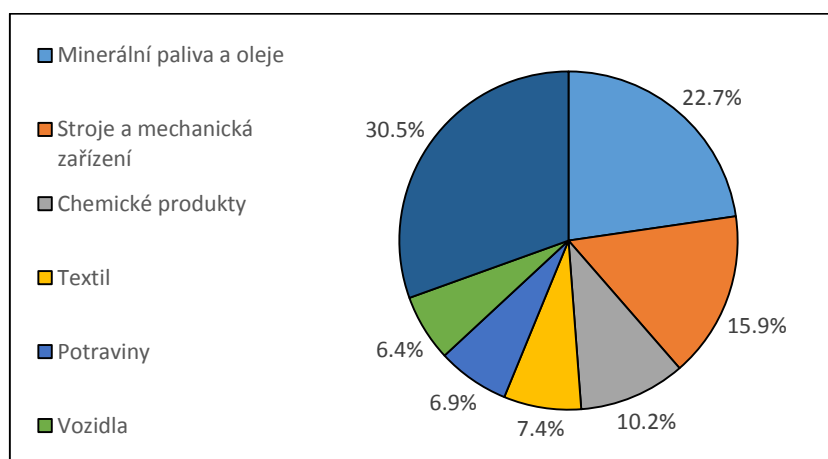
¹²⁶ National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (2016)

¹²⁷ Prohnițchi, V., Lupușor, A. (2013)

energetické produkty, jež jsou, jak již bylo zmíněno, dováženy do země za zvýhodněnou cenu, poté následuje dovoz výrobků z kovu, které se na celkovém importu podílí z 11,6 %, dalším dovozním artiklem jsou z 11,4 % potraviny, z 11,3 % jsou to výrobky pro stavebnictví a z 5,1 % textil.¹²⁸ První příčku v produktech dovezených do Moldavska zaujímají z 22,7 % minerální paliva a oleje, následovány z 15,9 % stroji a mechanickými zařízeními, dále se z 10,2 % na importu podílí chemické produkty, ze 7,4 % textil, z 6,9 % potraviny včetně alkoholických a nealkoholických nápojů a tabáku a poté z 6,4 % vozidla.¹²⁹

Graf č. 7: Struktura podněsterského importu v roce 2011 (autorka, z Prohnițchi, V., Lupușor, A. 2013)

Graf č. 8: Struktura moldavského importu v roce 2011 (autorka, National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova, 2016)

¹²⁸ Prohnițchi, V., Lupușor, A. (2013)

¹²⁹ National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova (2016)

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo porovnat Moldavskou a Podněsterskou republiku z hlediska vedení jejich zahraniční politiky. Konkrétněji byla práce zaměřena na obchodní preference těchto států a země nebo mezinárodní organizace, se kterými mají tyto státy nejužší zahraniční vztahy nebo které zahraniční politiku těchto států nejvíce ovlivňují. První část práce se zaměřila na definici de facto státu, jakožto subjektu, jež plní veškeré požadavky pro suverénní stát, vycházejících z Montevidejské úmluvy, s pouhou absencí mezinárodního uznání. V první části práce byla rovněž popsána problematika vystupování neuznaných států na mezinárodním poli se zaměřením na míru právní legitimacy těchto států vstupovat do zahraničních vztahů s jinými státy. Legitimita států vstupovat do zahraničních vztahů vychází z míry jejich suverenity. Ovšem autoři Miller a Caspersen se neshodnou na faktu, zdali je suverenita absolutní či relativní pojem. Zatímco Miller uvádí, že stát buďto je či není suverénní a dle tohoto faktu je či není legitimním pro zahájení mezinárodního vztahu, Caspersen je opačného názoru a tvrdí, že existuje pomyslná škála, která udává zemím různé míry suverenity a tím možnost vést zahraniční politiku s jinými státy. Z důvodu neshody autorů nelze objektivně určit, zdali jsou de facto státy legitimními účastnit se mezinárodních vztahů či nikoliv.

Druhá část práce aplikovala uvedené skutečnosti z první části na region Podněstří, jež vykazuje všemi prvky de facto státu uvedené v první kapitole. Práce měla docílit porovnání tohoto regionu s jeho mateřským státem, Moldavskou republikou, jejíž součástí tento region v minulosti byl. Pro porovnání těchto zemí, z hlediska jejich zahraničních politik, bylo nutné vymezit historické události, jež byly popsány v třetí kapitole bakalářské práce. Historie těchto území v některých obdobích probíhala dohromady a v některých zvlášť a vzhledem k hektické historii těchto států je podoba jejich zahraničních politik do velké míry odlišná.

Vzhledem ke skutečnosti, že podněsterský region je de facto státem, je zřejmé, že způsob vedení zahraniční politiky bude v mnohém dost omezený. Už samotný počet států, jež zahájí zahraniční vztahy s neuznaným státem, což je, dle mezinárodního práva nelegitimní, bývá velice nízký. Situaci rovněž komplikuje fakt, že zahraniční politika Podněstří je do velké míry ovlivněna preferencemi Ruské federace, jež využívá svého mocenského postavení vůči tomuto regionu. Následné porovnání Moldavské republiky, jež je dle mezinárodního práva plně legitimní vést zahraniční politiku s jinými zeměmi,

s Podněsterskou republikou, která je neuznaným státem a jeho legitimita vést zahraniční politiku je zpochybnitelná, je komplikované.

I přes zpochybnitelnou právní legitimitu podněsterského regionu vstupovat do zahraničních vztahů, se Podněstří mezinárodních vztahů s jinými státy účastní. Vzhledem k aktivitě tohoto regionu bylo možné jisté prvky mezi vedením zahraniční politiky Moldavska a Podněstří porovnat. Nejpatrnějším rozdílem je výčet států, se kterými tyto země své zahraniční vztahy vedou. V minulosti byla prioritní zemí obou regionů Ruská federace a jejich zahraničně obchodní orientace se tímto shodovala, nicméně v současnosti je již rozlišná. Zatímco Podněstří se v zahraničně obchodní politice neustále orientuje především na Rusko, Moldavsko začalo preferovat vedení zahraničního obchodu se zeměmi Evropské unie. Podepsáním Asociační dohody Moldavskem v roce 2014, se tak EU stala prioritním příjemcem moldavského zboží, na jehož dovoz do EU je záměrně snižena sazba cel. Snižena cla se nicméně týkají především průmyslového zboží, tudíž by Podněstří z podepsání této dohody profitovalo více než Moldavsko, nicméně podněsterská vláda se k podpisu této smlouvy nevyjádřila a výhody plynoucí z podepsání Asociační dohody se na tento region nevztahují.

Zahraněčně obchodní politika vedená v podněsterském regionu je od vzniku tohoto státu téměř neměnná. Struktura podněsterské ekonomiky, od které se odvíjí struktura jeho vývozu, je neustále závislá na preferencích Ruské federace. Podepsáním Asociační dohody by si sice mohla země zlepšit své vztahy se západními zeměmi a rovněž by mohlo dojít k jeho uznání ze strany některých zemí, ovšem z krátkodobého hlediska by země přišla o svého patrona, Ruskou federaci, bez jejíž pomoci ve formě dodávek ropy a zemního plynu za zvýhodněnou cenu, by země nepřežila. Je otázkou, zdali bude Podněstří trendy ve vedení zahraniční politiky Moldavské republiky následovat a bude, vlivem podepsání Asociační dohody, směřovat k Evropské unii, čímž by ale mohlo dojít k jeho zániku či nadále bude vést zahraniční vztahy především s Ruskou federací, která sice, prostřednictvím svého mocenského postavení, vedení zahraniční politiky Podněstří ovlivňuje, nicméně vlivem jeho finanční podpory je Podněstří schopné v budoucnu dále existovat.

Seznam použité literatury

1. Alden, C. 2011. *Foreign policy analysis*. [online]. London: University of London [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.londoninternational.ac.uk/sites/default/files/programme_resources/lse/lse_pdf/subject_guides/ir2137_ch1-3.pdf
2. Alker, H., R. a kol. 2001. *Journeys Through Conflict: Narratives and Lessons*. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
3. Behenský, D., Šanc, D. 2012. Podněstří – kvazistátní struktura na politické mapě Evropy. [online]. *Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* (1) Dostupné z: <https://otik.uk.zcu.cz/bitstream/handle/11025/6328/Behensky.pdf?sequence=1>
4. Brahm, E. 2004. *Sovereignty*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.beyondintractability.org/essay/sovereignty>
5. Business Info. 2015. *Moldavsko: Zahraniční obchod a investice* [online]. Last updated on June, 1, 2015 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/moldavsko-zahranicni-obchod-a-investice-19034.html>
6. Caspersen, N. 2012. *Unrecognized States. The Struggle for Sovereignty in the Modern International System*. Cambridge: Polity Press
7. Central Intelligence Agency. 2016. *The World Factbook: Moldova* [online]. Last updated on March, 7, 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/md.html>
8. Centre for Strategic Studies and Reforms. 2003. *Research Paper on Transnistria*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.cisr-md.org/pdf/0311%20transn-research.pdf>
9. Coleman, D., Y. 2015. *Moldova Country Review*. [online]. CountryWatch, Inc. Houston. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=f57479b9-e0c3-481f-91de-9fe1f40b80df%40sessionmgr4004&vid=4&hid=4110>
10. Coleman, D., Y. 2015. *Romania Country Review*. [online]. CountryWatch, Inc. Houston. Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=f57479b9-e0c3-481f-91de-9fe1f40b80df%40sessionmgr4004&vid=7&hid=4110>
11. Council on Foreign Relations. 2016. *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.cfr.org/sovereignty/montevideo-convention-rights-duties-states/p15897>

12. Denková, A. 2014. Co přinesou asociační dohody EU s Ukrajinou, Gruzii a Moldavskem? [online]. *EurActiv* [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/co-prinesou-asociacni-dohody-eu-s-ukrajinou-gruzii-a-moldavskem-011960>
13. Devyatkov, A. 2012. Russian Policy Toward Transnistria. *Problems of Post-Communism* (59, 6)
14. Dumitru, D., Negura, P. 2014. *Moldova: A Borderland's Fluid History*. [online]. *Euxeinos* (15, 16) [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.gce.unisg.ch/~media/internet/content/dateien/instituteundcenters/gce/euxeinos/euxeinos%2015%2016_2014.pdf
15. European Commission. 2014. *EU-Republic of Moldova Deep and Comprehensive Free-Trade Area*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2014/february/tradoc_152194.pdf
16. Evropský parlament. 2015. *Fakta a čísla o Evropské unii: Východní partneři*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_6.5.5.html
17. Fabry, M. 2010. *Recognizing States. International Society and the Establishment of New States Since 1776*. New York: OXFORD University Press
18. Glassner, M. I., Fahrner, Ch. 2004. *Political Geography, Third Edition*. New York: Hermitage Publishing Services
19. Guam - Organization for Democracy and Economic Development. 2016. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://guam-organization.org/en/node>
20. Hightower, R. L. II. 2010. The Declarations of Independence: The Pridnestrovian Moldavian Republic. [online]. *Centre for Complex Operations* (11) [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.nps.edu/Academics/AcademicGroups/GPPAG/Docs/PDF/Research%20and%20Publications/11_Moldova.pdf
21. Chinn, J. 1994. The Politics of Language in Moldova. *Demokratizatsiya* (2, 2)
22. Jackson, R. H. 1990. *Quasi-states: Sovereignty, International Relations and the Third World*. Cambridge: University Press
23. Jankuv, J. a kol. 2014. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnútroštátne právo*. Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku
24. Jungbauer, R. 2011. Druhy soudobé diplomacie. [online]. *Ústav mezinárodních vztahů Praha* [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://iir.cz/article/druhy-soudobe-diplomacie>

25. Kolstø, P. 2006. The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States. *Journal of Peace Research* (43, 6)
26. Konończuk, W., Rodkiewicz, W. 2012. Could Transnistria block Moldova's integration with the EU? [online]. *Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia* [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2012-10-23/could-transnistria-block-moldovas-integration-eu>
27. Kubát, M. a kol. 2004. *Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy*. Praha: Eurolex Bohemia
28. Kypr, P. 2012. *Cesty české rozvojové spolupráce: Moldavsko*. Audiovizuální nahrávka Katedry rozvojových studií
29. Lupuşor, A. a kol. 2014. *Regional Economic Review: Transnistrian region*. [online]. Expert – Grup [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.expert-grup.org/en/biblioteca/item/download/1200_59c764294d19351df57b7b8595a500c5
30. Lynch, D. 2004. *Engaging Eurasias's Separatist States: Unresolved Conflicts and de Facto States*. Washington, D.C.: US Institute of Peace Press
31. Management Mania. 2013. *Sektory trhu*. [online]. Last updated on March, 22, 2016 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://managementmania.com/cs/sektory-trhu>
32. Ministerstvo průmyslu a obchodu. 2010. *Základní informace k WTO a DDA*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.mpo.cz/dokument7894.html>
33. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. 2016. *Moldavsko* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/moldavsko/
34. Ministry of Foreign Affairs of Pridnestrovian Moldavian Republic. 2016. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://mid.gospmr.org/en/about_republic
35. Nation Master. 2016. *Moldova Economy Stats* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.nationmaster.com/country-info/profiles/Moldova/Economy>
36. National Bureau of Statistics of the Republic of Moldova. 2016. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.statistica.md/category.php?l=en&idc=336>
37. Nezval, P. 2010-2013. *Zahraněčně obchodní politika. Vzdělávací materiál ke kurzu Zahraněční obchod* [online]. Slezská univerzita v Opavě. Okresní hospodářská komora Karviná [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://www.foreigntrade.cz/modul_k1_m2/zahranicne_obchodni_politika_1.pdf
38. Özpek, B. B. 2014. The Role of Democracy in the Recognition of De Facto States: An Empirical Assessment. *Global Governance* (20, 4)

39. Popescu, N., Litra, L. 2012. *Transnistria: A Bottom – up Solution*. [online]. European Council on Foreign Relations, London. Dostupné z: http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR63_TRANSNISTRIA_BRIEF_AW.pdf
40. Prohnițchi, V., Lupușor, A. 2013. *Transnistria and the Deep and Comprehensive Free Trade Agreement: A little stone that overturns a great wain?* [online]. Expert – Grup [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://expert-grup.org/ro/biblioteca/item/download/972_ba9250542ae4085e175909b27cba6773
41. Riegl, M., 2010. Terminologie kvazistátů. *Acta Politologica* (2, 1)
42. Shaw, M. N. 2008. *International Law, Sixth Edition*. Cambridge; New York, N. Y.: Cambridge University Press
43. Shelest, H. 2013. Is it Foreign Policy of the Unrecognized States? *UA Foreign Affairs*
44. Steinsdorff, S., Fruhstorfer, A. 2012. Post-Soviet de facto states in search of internal and external legitimacy. *Communist and Post-Communist Studies* (45, 1-2)
45. Syrovátka, M., Harmáček, J. 2014. Klasifikace rozvojových zemí. In: Nováček, P. (ed.) *Rozvojová studia – vybrané kapitoly*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci
46. The World Bank. 2016. *Economy & Growth* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator>
47. The World Bank. 2016. *Moldova* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/country/moldova>
48. United Nations. *Main Documents. Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/decolonization/declaration.shtml>
49. US Aid. 2010. *Moldova Economic Sector Analysis: Final Report*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pnadu233.pdf
50. U. S. Department of States. *Independent States in the World*. [online]. Last updated on July 21, 2015 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://www.state.gov/s/inr/rls/4250.htm>
51. Votavová, V. 2013. *Moldavsko v předvečer summitu Východního partnerství ve Vilniusu*. Briefing Paper (11)
52. World Public Library. n.d. *Treaty of Bucharest (1812)*. [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: [http://www.worldlibrary.org/articles/treaty_of_bucharest_\(1812\)](http://www.worldlibrary.org/articles/treaty_of_bucharest_(1812))
53. World Trade Organization. 2016. *World Trade Organization* [online]. [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.wto.org/>
54. Worster, W. T., 2009. Law, Politics, and the Conception of the State in State Recognition Theory. *Boston University International Law Journal* (27, 1)